

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

SANATSAL İFADE ŞEKLİ OLARAK DİKME EYLEMİ

ZEYNEP YEŞİLÇİMEN

BİLEŞİK SANATLAR ANASANAT DALI

TEMMUZ 2019

SANATSAL İFADE ŞEKLİ OLARAK DİKME EYLEMİ

Zeynep YEŞİLÇİMEN

DANIŞMAN Prof. Şeniz AKSOY

YÜKSEK LİSANS TEZİ
BİLEŞİK SANATLAR ANASANAT DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

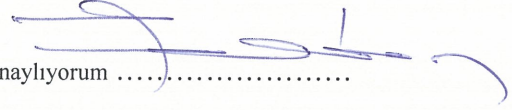
TEMMUZ 2019

Zeynep YEŞİLÇİMEN tarafından hazırlanan “Sanatsal İfade Şekli Olarak Dikme Eylemi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Bileşik Sanatlar Anasanat Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Şeniz AKSOY

Resim İş Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

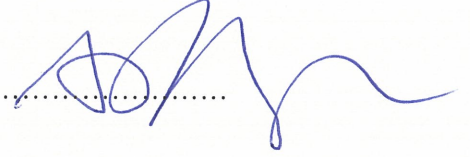
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Başkan : Prof. Atilla İLK YAZ

Görsel Sanatlar Bölümü, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

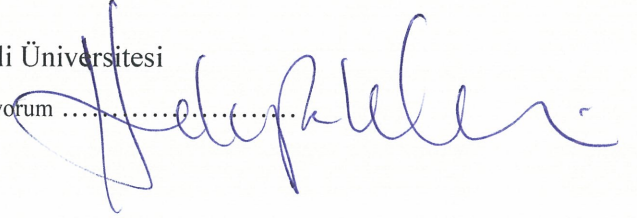
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Prof. Hakan PEHLİVAN

Fotoğraf ve Video Anasanat Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

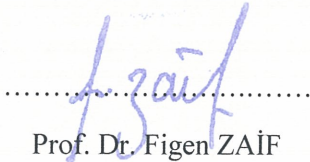

Tez Savunma Tarihi: 18/07/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZALF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Zeynep Yeşilçimen

18/07/2019

SANATSAL İFADE ŞEKLİ OLARAK DİKME EYLEMİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Zeynep YEŞİLÇİMEN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2019

ÖZET

“Sanatsal İfade Şekli Olarak Dikme Eylemi” isimli bu çalışma, sanat yapıtlarında uygulanan dikiş tekniğinin, düşünsel altyapısının araştırılmasını içermektedir. 1950’li yıllardan itibaren sanat ortamında yaşanan gelişmeler, yeni açılımlarla günümüze kadar uzanmış, günümüz sanatının ifade formlarını, düşünme biçimlerini değiştirmiştir. Geleneksel uygulamalardan uzak dikme eyleminin tarihsel süreçte, yeni sanat oluşumları ve feminizm üzerinden aldığı yol incelenmiştir. Amaç ve söylem sürekli bir değişim içerisinde olsa da farklı ve sembolik anlamlar yüklenebilen dikme eyleminin, zamanla kılık değiştirerek sanatın içinde kendine bir yer edindiği görülmüştür. Çalışmada ilk etapta sanatta ifade kavramı ele alınarak, dikişin yapısal özellikleri ve plastik olanakları üzerinde durulmuştur. Tekniğin, sanatın ifade şekillerini geliştirerek tekstil olgusuna ve materyallerine olan işlevsel yaklaşımıyla, plastik sanatlarda kullanımı sorgulanmıştır. Ardından tekstil sanatının konuyla ilgili tarihsel süreci ve söz konusu teknikle çalışmalar yapan sanatçılar araştırılmıştır. Elde edilen tüm verilerin yanında, konuyla ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda özgün bir plastik dilin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu çalışmalar yapılırken toplumsal bir sorun üzerinden gidilmiş, sosyal ve tarihsel anlamda süregelen çocuk gelinler sorununun özüne dikkat çekerek, göndermeler yapılmıştır. Çocuk gelinler konusu gelin, kadın, çeyiz ve bunun beraberinde gelen el işi gibi kavramları çağrıştırdığı için, yapılan çalışmalar, tekstil malzemeleri olan kasa ve kumaş üzerine uygulanmıştır. Aynı zamanda da dikme eylemi, çocuk gelinler konusunun anlatımında resimsel bir dil olarak kullanılmış ve dikişin plastik olanaklarından yararlanılmıştır.

Bilim Kodu : 40408

Anahtar Kelimeler : Sanatsal ifade, dikme eylemi, teknik, tekstil sanatı

Sayfa Adedi : 61

Danışman : Prof. Şeniz AKSOY

SEWING ACTION AS A FORM OF ARTISTIC EXPRESSION

(Master Thesis)

Zeynep YEŞİLÇİMEN

GAZİ UNIVERSITY

ENSTITUTE OF FINE ARTS

July 2019

ABSTRACT

This work, called Sewing as a Form of Artistic Expression, involves the investigation of the intellectual infrastructure of sewing technique applied in art works. Developments in the art scene since the 1950s have extended to the present day with new expansions and have changed the expression forms and thinking styles of contemporary art. The course of the process of erecting away from traditional practices in the historical process through new art formations and feminism has been examined. Even though the aim and discourse are in a constant change, it is seen that the sewing action, which can be loaded with different and symbolic meanings, has gained a place in the art by disguising itself over time. In this study, the concept of expression in art has been taken into consideration and the structural properties and plastic possibilities of sewing have been emphasized. The use of technique in plastic arts has been questioned with its functional approach to textile phenomenon and materials by improving the expression forms of art. Then, the historical process of textile art and the artists working with this technique were investigated. In addition to all the data obtained, it was aimed to create a unique plastic language in the studies carried out on the subject. While these studies were carried out, a social problem was addressed and the references were made by drawing attention to the essence of the problem of the child brides that persisted in social and historical terms. Since the subject of child brides evokes concepts such as bride, woman, dowry and the handicraft that comes with it, the studies are applied on pulley and fabric which are textile materials. At the same time, sewing action was used as a pictorial language in the narration of child brides and the plastic possibilities of sewing were utilized.

Science Code : 40408

Key Words : Artistic expression, sewing action, technique, textile art

Number of Pages : 61

Advisor : Prof. Şeniz AKSOY

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım sürecinde değerli katkılarıyla beni yönlendiren, danışmanım sayın Prof. Şeniz Aksoy'a, değerli öğretmenim sayın Prof. Atilla İlkyaz'a ve beni her koşulda destekleyip yanımda olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vii
TEŞEKKÜR	ix
İÇİNDEKİLER	xi
RESİMLERİN LİSTESİ	xiii
1. GİRİŞ	1
2. SANAT VE ZANAAT İLİŞKİSİ	7
3. TEKSTİL MALZEME VE UYGULAMALARININ YİRMİNCİ YÜZYIL SANATINDAKİ YERİ	11
3.1. Tekstil Teknikleri	17
3.1.1. Dokuma tekniği	17
3.1.2. Keçe tekniği	22
3.1.3. Örmek tekniği	24
3.1.4. Dikiş tekniği	28
4. YAPILAN UYGULAMALAR	35
4.1. Sanat Üretiminde Kullanılan Dikme Eyleminin Çocuk Gelinler Konusuyla İlişkisi	35
4.2. Kullanılan Teknik ve Malzemenin Tanımlanması	36
4.3. Kullanılan Teknik ve Malzemenin Sanatsal Açıdan Yorumlanması	38
5. SONUÇ	51
KAYNAKLAR	55
EKLER	57

EK 1 Resimlerin kaynak listesi	58
ÖZGEÇMİŞ	61

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim 3.1. Judy Chicago, “Akşam Yemeği Partisi”, Karışık teknik, 17.6x12.8x0.9 m. 1974.....	12
Resim 3.2. Judy Chicago, Akşam Yemeği Partisi, Ayrıntı.....	13
Resim 3.3. Gunta Stölzl, ilk Bauhaus sergisi için Dokuma, kenevir çözgü yün , 505 x 100 cm. 1923.....	14
Resim 3 4. Miriam Schapiro, Bağlantı, tuval üzerine akrilik ve kolaj, 183x183 cm. , 1976.....	15
Resim 3.5. Joyce Kozloff, Dekore Edilmiş İç Mekan, enstelasyon, 1970-1980.....	15
Resim 3.6. Çözgü ve atkı iplikleri.....	17
Resim 3.7. Lenore Tawney , Işık Alanlarında, keten; 108 x 100 1/2, 1975	18
Resim 3.8. Mimi Jung, Mavi Canlı Kenar serisi, doğal elyaflar, alüminyum levha ve alüminyum çerçeve, 30 x 25 x 2, 2018	19
Resim 3.9. Mimi Jung, Doğal liflerin çelik üzerinde dokunması 18 "x 18" x 108 " 2014.....	19
Resim 3.10. Erin M. Riley –Breaking, yünlü, pamuklu dokuma halı, 48 x 43, 2017	20
Resim 3.11. Magdalena Abakanowicz ‘Abakan Kırmızı’, 300 x 300 x 100 cm, Bellerive Müzesi, Zürih, 1969.	21
Resim 3.12. Fırat Neziroğlu, Havva, el dokuma, ışık, gölge, 74x93 cm, 2011	22
Resim 3.13. Robert Morris, İsimsiz, keçe çalışması, 2008	23
Resim 3.14. Günnur Özsoy, isimsiz, 2016.....	24
Resim 3.15. Günnur Özsoy, İsimsiz, serbest keçe çalışması, çeşitli boyutlarda, 2008	24
Resim 3.16. Ann Coddington, El ele, 2004.....	25
Resim 3.17. Ana Teresa Barboza, Bulamaç 2 , kumaş üzerinde işleme ve örgü, 85 x 60 cm , 2013.....	26
Resim 3.18. Ana Teresa Barboza, ağaç ve örgüden oluşturulmuş enstelasyon, 2013	26
Resim 3.19. Magda Sayeg, Çift Katlı Otobüs, Londra, 2010	27
Resim 3.20. Magda Sayeg, Silahlı Asker, Endonezya, 2007	27

Resim 3.21. Çevrede örgü yerleştirmeleri.....	28
Resim 3.22. Atilla İlkyaz, Kırk Yama Kırk Hikâye, patchwork, 156 x 306 cm, 2017	29
Resim 3.23. Ghada Amer, Shahrazad, tuval üzerine akrilik, nakış, 66 x 79 inç, 2009	30
Resim 3.24. Gözde İlkin, Gezek (Kabul Günü), ‘Lütfen dans partisini boşaltın!’ serisi, boçça üzerine boya ve dikiş, 62x62cm, 2009.	31
Resim 3.25. Gözde İlkin, Gece Sefası, ‘Devrik ev’ serisi, perde üzerine el dikiş ve boya, 270x133cm, 2017	31
Resim 3.26. Inge Jacobsen, Dikişli Kapaklar, dergi kapağı üzerine el dikiş, 2013 .	32
Resim 3.27. Inge Jacobsen, ‘Tüketilen’ serisi, kağıt üzerine el dikiş ve kolaj, 2014	32
Resim 3.28. Sarah Walton, Yaşlı Kadınlar ve Köpekler, kumaş üzerinde dikiş makinesiyle dikilmiş figürler,25x20cm, 2012	32
Resim 3.29. Eliza Bennett - A Woman’s Work is Never Done, 2014.....	33
Resim 3.30. Eliza Bennett, ‘Bir kadının işi asla bitmez’ serisi, cildinin derisine dikiş dikme işlemi, 2014	33
Resim 4.1. Kasnak örneğı	37
Resim 4.2. Zeynep Yeşilçimen, Tutsak, 2016 kasnakta kumaş üzerine akrilik, İp, kurdele ve altın varak (R:23cm).....	39
Resim 4.3. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2016, kasnakta kumaş üzerine aplike dikiş tekniğı, kurşun kalem, ip ve Altın Varak (R:25cm).....	40
Resim 4.4. Zeynep Yeşilçimen, Boyumdan Büyük İşler, 2016, kasnakta kumaş üzerine akrilik, İp (R:25cm).....	41
Resim 4.5. Zeynep Yeşilçimen, Elim Kolum Bağı, 2016, 2 adet kasnakta kumaş üzerine akrilik, kurşun kalem, ip ve altın varak (R:25cm).....	41
Resim 4.6. Zeynep Yeşilçimen, Elim Kolum Bağı, 2016, Ayrıntı	42
Resim 4.7. Zeynep Yeşilçimen, Elim Kolum Bağı, 2016, ayrıntı	42
Resim 4.8. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2016, kasnakta kumaş üzerine akrilik, ip ve kurşun kalem (R:25cm)	43
Resim 4.9. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2016, ayrıntı	43
Resim 4.10. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelin, 2016, kasnakta kumaş üzerine akrilik, ip ve Altın Varak (R:20,5cm)	44

Resim 4.11. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2016, kasnakta kumaş üzerine akrilik ve altın varak (R:25cm)	44
Resim 4.12. Zeynep Yeşilçimen, Üzerimdeki Yük, 2016, kasnakta kumaş üzerine akrilik, ip ve altın varak (R:25cm)	45
Resim 4.13. Zeynep Yeşilçimen, Evlilik Cüzdanı, 2016, kasnakta kumaş üzerine Akrilik ve ip (R:25cm)	45
Resim 4.14. Zeynep Yeşilçimen, Evlilik Cüzdanı, 2016, ayrıntı.....	46
Resim 4.15. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2016, kasnakta kumaş üzerine ip, hazır nesne ve altın varak (R:25cm).....	46
Resim 4.16. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2016, ayrıntı	47
Resim 4.17. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2017, kasnakta kumaş üzerine kurşun kalem, ip (R:31cm).....	47
Resim 4.18. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2017, kasnakta kumaş üzerine hazır dantel, marker kalem (R:31cm).....	48
Resim 4.19. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2017, kasnakta kumaş üzerine kurşun kalem, ip (R:31cm).....	48
Resim 4.20. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2017, kumaş üzerine, İp, kurşun kalem, 130x100cm	50

1. GİRİŞ

Tarihte insanın kendini ifade etmede kullandığı en güçlü dil, sanat olmuştur. İnsan, sanat eserleri ile; gördüğünü, hissettiğini ve hayal ettiğini, görülebilir, duyulabilir, hissedilebilir ve dokunulabilir formlara dönüştürmüştür.

Bulunduğu çağın koşullarına, imkân ve tekniklerine paralel olarak sürekli bir değişim içerisinde olan sanat, 20. yy' ın ikinci yarısından itibaren hiç olmadığı kadar farklı açılımlar, yönelimler ve arayışlarla karşı karşıya kalmıştır. Bunun sonucunda sanat hem biçimsel hem de düşünsel boyutu ile çok farklı alanlarla yoğun bir etkileşim ve ilişki içerisine girmiştir. Yaşanan toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel olaylardan ve teknolojik gelişmelerden etkilenen sanat, içinde bulunduğu bu derinlemesine ve zengin bağlarla disiplinlerarasılık kavramını ön plana çıkarmıştır.

Disiplinlerarası Sanat'ın gelişimi, modern sanat akımları üzerinden oluşmuş, bu dönüşümün taşıyıcısı ise kübizmin deneysel sanat uygulamalarından ortaya çıkan ve farklı evren kavrayışlarını dile getiren kolaj ile gerçekleşmiştir. Kolaj, birbirinden farklı öğeleri bir araya getirerek bir yapıt ortaya koyma tekniğidir. Disiplinlerarası sanatın ilk belirtilerini 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan kübist sanatçıların kolaj yapıtlarında görürüz. Daha özgür bir ifade olanağının önünü açan kolaj ve Dadacı sanatçıların özgür konu seçimleri, kullandıkları teknik ve malzemelerin yanında bireysel tavırları farklı disiplinlerin bir araya gelmesinde önemli rol oynamış, disiplinlerarasılık kavramının doğmasına neden olmuştur.

Disiplinlerarası Sanat yapma yönteminin başında farklı disiplinlere ait malzeme kullanımları gelmektedir. 20.yüzyılda biçim ve içerik açısından değişim gösteren plastik sanatlardaki yeni yaklaşımların ortaya çıkmasıyla birlikte, sanatçılar düşüncelerini ifade etmek için geleneksel malzemeler yanında hazır yapım ürünler, organik ve teknolojik nesneler, tekstil lifleri ve ürünleri gibi geleneksel sanat için uzak görünen unsurlar kullanmaya başlamıştır. Sanatçılar, sanatsal ifade için yeni görsel tasarım nesnelerini, günlük hayatta taşıdığı anlamlardan koparıp yeni anlamlar yükleyerek sanata dâhil etmişlerdir. Modern sanat anlayışı ile birlikte bu yönelimle nesneler, ilk kez kendi varlıklarıyla ve kimlikleriyle birer sanat ögesine dönüşmüşlerdir. Yapıtlarıyla kavramlar ve analizler öneren bu sanatçılar, seyirciyi bunları anlamaya, çözmeye, kendi düşüncesiyle tamamlamaya çağırmışlardır.

Duchamp'ın her türlü endüstriyel ürünün sanatta kullanımına olanak sağlamasıyla birlikte, resim-heykel ve hazır nesne arasında kurulan etkileşimin ve hazır nesneye yapıt üzerinden yüklenilen sanatsal işlevin güçlendiği görülmektedir. Bu bir anlamda ilk defa kübist kolajla sanata yansıyan malzemenin bir ifade aracı olarak, yeni bir ivme kazanması anlamına da gelmiştir.

Bu döneme kadar, insanın temel ihtiyaçlarını karşılama amacı taşıyan ya da tamamen insanların yaşam alanlarını süslemeye yönelik dekoratif ürünler olarak varlığını sürdüren tekstil, modern çağın getirdiği yeni anlayışla bir sanat alanı olarak yeni bir anlam daha kazanmıştır. (Arabalı Koşar, 2017, s. 2040).

Tekstil yeni ve güçlü bir sanat biçimi olarak sesini duyururken tekstile ait malzemelerde ifade aracı olarak plastik sanatlar dünyasına yer almaya başlamıştır. Marcel Duchamp'ın alışılmış günlük malzemeleri bir sanat biçimi olarak sunduğu bu yeni dönemde, klasik anlatımlardan uzaklaşan şaşırtıcı örnekler değişimi ve etkileşimi yansıtmaktadır. Bu sorgulama ve arayış sonucunda tekstil ve resim uygulamaları üzerinde kuramsal anlamda da değişimler yaşanmıştır. Post-modern kuramların yaygınlık kazanmasıyla sanatsal nesneden çok toplumsal anlama odaklanan çeşitli sanat uygulamaları dikkat çekmeye başlamıştır.

Sanata yansıyan malzeme anlayışı 20. yüzyıl ortalarında kendini yeni sanat akımlarıyla göstermiş, Kübizm, Fütürizm gibi akımlardan sonra etkili olan somut sanat anlayışıyla devam etmiştir. Malzemeye yeni bir bakış açısı getiren Konstrüktivizm, Minimalizm, Op art ve Pop art gibi akımlar üzerinde de etkili olmuş ve farklı bir boyutta ele alınmasını sağlamıştır. Sanatçılar ile tasarımcılar, kullandıkları imge ve teknikler ile günlük yaşamı ön plana çıkartmışlar ve sanatı kültürel yaşam açısından bir dönüm noktası durumuna getirmişlerdir. Pop sanatçıları, bireyselliklerinden sıyrılıp daha önceleri sanatın sınırlarının dışında kaldığı düşünülen toplumsal beğeni ve tutumları bazı yönleri ile yeniden ele alarak kendilerine özgü yeni bir tarz yaratmışlardır. “Biçimsel dili ve reklamların görsel çekiciliğini keşfeden bu canlı, figüratif sanat hareketi ile modernleşmeye duyulan korku ve görsel sanatlara olan genel güvensizlik, geçici olarak bir kenara bırakılmaktadır. Bu sanat akımının canlılığını ve anlaşılabilirliği, sanatçıların, sanat aracılığıyla birtakım mesajlar verebileceği düşüncesini, benimsemelerini sağlamaktadır” (Kibar, 2013, s. 42). Bu durumda her şey sanatın hem malzemesi hem de konusu olabilmekteydi.

Malzeme olarak tekstilin farklı açılımlarla sanatsal alanda yer almaya başlamasıyla birlikte sanat ve el sanatları kapsamında eserlerine ulaşılabilen sanatçılar bulunurken, diğer yandan farklı sanat alanlarında tekstil malzeme ve tekniğini seçen sanatçılara da rastlanmaktadır.

Çağdaş kavrayışa göre bir kişi anlamlı ve eşsiz çalışmalar üretiyorsa ‘sanatçı’, ürünü de ‘sanat’ olarak kabul ediliyor. Ancak, çok uzun bir dönem bir çalışmanın sanat ya da zanaat olarak kabul edilmesi, o eserde kullanılan materyale bağlı olarak gerçekleşti. İlk uygarlıklardan itibaren tanrısal yaratıcılıkla ilişkilendirilen sanatsal üretim Klasik Çağ’da farklı kavranmaya başladı ve sanatın, sanatçının statüsünde gerçekleşmeye başlayan düşüş, Ortaçağ ile birlikte yaratıcılıktan uzak birer el işi olarak kabul edilmesine kadar vardı. (Keser, 2016, s. 166).

Tekstil teknikleri kullanılarak yapılan çalışmaların sanat olarak üretilmesi 1960 ve 70’li yıllarda feminist hareketle başlamıştır. ‘Feministler için tekstil zanaati’, alternatif sanat yapma tarihinin başlamasında rol oynamıştır. Kadın geleneksel sanatçı ile çağdaş feminist sanatçı arasındaki bağ, sanat dünyasında yer arayışını ve tanınma amacını yerine getirirken aynı zamanda eleştirel bakış açısını desteklemiştir. Bu bağlamda, kadınlara özgü zanaatsal miras yeniden biçimlendirilmiştir.

Sanat ve tasarım başta olmak üzere, disiplinlerarası sınırların erimesi, kullanılan tanımlamaların değişmesi, kendi içinde pekçok alternatifle üretilen tekstilsan sanatı da durağanlıktan kurtarmış, ilişkilerin iç içe geçtiği değişken bir konum kazandırmıştır. Özellikle 80’li yıllarda birçok sanat, malzeme ve teknik birbiriyle bütünleşmiş, heykel tekstilin malzemesini, tekstil resmin doğayı kopyalamasını, kâğıt ve metal, tekstil tekniklerini alıp kullanmıştır. Bu sebeple bir eser hem tekstil sanatı hem de düzenleme olarak yorumlanabilmiş hem de resim, heykel ya da arazi sanatı gibi farklı disiplinlerde de değerlendirilebilmiştir. Disiplinlerarası etkileşimin sağlanmasında önemli bir yeri olan düzenleme ve yerleştirme sanatıyla birlikte, tekstil teknik ve malzemeleriyle yapılan eserler, kavramsal sanat kapsamında sınırsız olanaklara sahip, önemli bir ifade alanı haline gelmiştir.

Öte yandan biçimci sanata karşı ve tekstilin de içinde konumlandığı en belirgin görüşlerden biri olarak kısaca kavramsal sanata değinilmesi de doğru bir yön çizilmesine yardımcı olacaktır. “Kavramsal sanat; biçim, uyum, bütünlük, armoni, denge, oran- orantı gibi tüm görsel öğelerin yapısal kaygılarından uzak olarak dilsel-sözel bir söylemin bir takım görsel ya da anlamsal simgelerle somutlaştırılması”

(Bayburtlu, 2015, s. 11) olarak tanımlanabilir. “Yapıtları, nesne ve kuram arasındaki iliskilerle açıklamaya çalışan sanatçılar; sanatı dilbilimsel çözümlemelerden yararlanarak çözmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda kavramsal sanat; metni ve dili sanat nesnesi ile birlikte kullandığında, bu kurgu, nesnenin kendisinin metnin altında somutlaştırılmaya çalışılması olarak anlaşılmamalıdır” (Günay, 2005, s. 59). Kavramsal sanatın dili irdelemesi ya da kimi yapıtlarda metni tek başına kullanması rastlantısal bir arayış sonucu oluşmamıştır. Aksine oldukça bilinçli bir tavır olmaktadır.

Karşı biçimci sanatçılar, sanatın işleyiş biçimlerini alternatif sanat malzemeleri ve yayma araçlarıyla irdelerken, kavramsal sanatçıların sanatı, Ludwig Wittgenstein, Ferdinand de Saussure, Claude Levi-Strauss ve Roland Barthes’ın kendi geliştirdikleri dilbilimsel yaklaşımlar ve göstergebilim kuramlarından yararlanarak, çözümlemeye çalıştıkları bildirilmektedir (Bayburtlu, 2015, s. 11).

Geleneksel biçimci sanatın aksine kavramsal sanat duyuşal nitelikleri dolayısıyla estetiğı dışlayan bir anlayış çerçevesinde yer almaktadır. Ancak buna rağmen, biçim etkilerinden ve estetik yönden bağımsızlaşmış düşüncenin göstergelerle ortaya koyulduğu bir anlayışın sanat alanına yeni katmanlar eklemekte olduğu göz ardı edilmemesi gereken bir yön çizmektedir.

İnsan algısına yönelik her nesnenin aynı zamanda iletişim nesnesi olarak görüldüğü günümüzde tekstilin günlük yaşamdan, sanat galerilerine, müzelere kadar uzanan bir düzlemde iletişimci rolüne sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Dikiş ise, sanatta yer alan tekstil sanat yapıtlarında söz konusu iletişimde plastik sanattan kavramsal sanata kadar uzanan bir düzlemde, tekstile özgü estetik ve görsel bir dil oluşturmaktadır.

1.1. Problem Durumu/Konunun Tanımı

Sanat yapıtlarında uygulanan dikiş tekniğinin, düşünsel altyapısının araştırılması, zanaat ve feminizm üzerinden aldığı yolun incelenmesi, sanatın ifade şekillerini geliştirerek tekstil olgusuna ve materyallerine olan işlevsel yaklaşımıyla, plastik sanatlarda kullanımının sorgulanması, günümüz sanat anlayışındaki kullanımlarının nasıl şekillendiğinin araştırılması tez konusunun ana çizgisini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu tezin amacı günümüz sanatında, disiplinler arası platformda çeşitli malzeme olanakları ile üretilmiş, dikişle ve karışık teknik adı altındaki serbest düzenlemelerle oluşturulan uygulamaların, yaratıcı fikirlerle birleşerek bir sanat yapıtı haline dönüştürülmesi ve görsel dil olarak etkisidir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Dikiş tekniğinin sanatsal bir dil olarak kullanılmasının yanında, tekstil tekniğinin ve malzemesinin sanatta malzeme olarak kullanılabilirliği, kullanılan yöntem ve malzemenin incelikleri araştırılıp teknik hakkında analizlerin yapılması bu alanda yapılan çalışmalara katkı sağlaması bakımından önemlidir. Bu araştırma, görsel dilin tekstil materyaller ile olan ilişkisini çözümlemesine yardımcı olmakla beraber, yapılan çalışmaların plastik sanatlara kazandırılması ve disiplinler arası bir tez olması açısından önemlidir.

1.4. Sınırlılıklar

20. Yüzyıl ve günümüz sanatına yapılan çalışmaları kapsamakla birlikte sadece geleneksel tekstil tekniklerinin olduğu çalışmalarla sınırlıdır ancak, tez disiplinler arası platformda olduğu için, araştırma sonunda yapılan kişisel uygulamalar bir teknikle sınırlandırılmamıştır.

1.5. Anahtar Sözcükler

Sanatsal ifade, dikme eylemi, teknik, tekstil sanatı, zanaat

1.6. Kısaltmalar

m. : Metre

İnt. : İnternet

s. : Sayfa

yy. : Yüzyıl

2. SANAT VE ZANAAT İLİŞKİSİ

Sanat, insanın doğaya, dünyaya, kendine gibi tüm çevresiyle oluşturduğu iletişim, bağlantı ve bildirişim yöntemlerini de kapsayan kendine özgün edimlerdir ve yaratım süreci tümüyle özeldir. Bu edimler, sanatçının kendisiyle giriştiği mücadelenin deneyimleri yoluyla elde edilir ve hiçbir araca, malzemeye tahakkümü yoktur. Faydacı ya da fiziksel bir çıkar ya da işlev gütmmez. Sanat tarihi boyunca, dolaylı ya da dolaysız yararcı nitelik yüklenmeye çalışılmasına karşın bu nitelik hiçbir zaman sanat ve sanatçı tarafından içselleştirilmemiştir. Bir meslek olarak yapılanmamış ve bu uğurda meslek olarak yapılanmanın özgürleşmeyi engelleyici niteliği nedeniyle mücadele vermiştir. Zanaat ise faydacı bir amaç güden, kuralları, teknikleri, araçları ve ritüelleri olan meslek niteliğine sahip üretim biçimidir. Kuralları belirleyen, ortaya çıkan nesne ve bu nesnenin üretildiği malzemedir. Sanatın aksine araca, malzemeye tahakkümü vardır. (Ünsal, 2018, s.117).

Batı’da Rönesans döneminde sanatçıların yaşam içerisinde zanaatlaşan tekrarlı üretimlerden farklılaştığı görülmekle birlikte, zanaat ve sanat alanlarının birbirinden tamamen ayrılması on sekizinci yüzyıla rastlamıştır. “Rönesans döneminin estetik ve sanat felsefesine göre sadece mimarlık, heykel, resim disiplinleri sanat olarak kabul ediliyor, bu üç sanat dalı dışında gerçekleştirilen her çalışma zanaat olarak nitelendiriliyordu” (Özkendirici, 2014, s. 11). 18.yüzyılda Avrupa ülkelerinde dekoratif amaçla kullanılan duvar halıları, goblenler dönem ressamalarının eserlerinin kopyalarıydı. Bu dönemden önce önemli sanatçıların meslek örgütlerine kayıtlı oldukları ve zanaatın sanat sayıldığı dönemler yaşanmıştır. “Pek çok sanatçı zanaatçı ustaların yanında çalışmış, loncalara kayıtlı olabilmek için küçük yaşta atölyelere kabul edilen yetenekli çırakların uzun yıllar süren eğitim süreçlerini tamamlayarak kendilerini mesleki anlamda ispat etmeleri gerekmiştir” (Gürcüm ve Kartal, 2017, s. 1795). Zanaatın sanat alanından soyutlanmasından sonra, Endüstri Devrimi ile birlikte gelişen teknoloji ile birlikte zanaatın etkinlik alanı iyice daralmıştır. Artan üretim hızı el sanatları geleneğini yok etmeye başlamış, değişen üretim biçimi toplumsal yapıyı etkilemiş ve bu olumsuz koşullara kayıtsız kalamayan sanatçılar çalışmaları ile dikkat çekmiştir.

Endüstrileşmenin ilk başladığı yer olan İngiltere’de ortaya çıkan Arts and Crafts hareketi, sanat-zanaat ayrımını ortadan kaldırarak, makineleşmenin karşısında el emeğine dayanan üretimi yeniden canlandırmayı savunmuştur. El emeğini ve özgün yaratıcılığı yücelten Arts and Crafts, 19. yüzyılın sonlarına doğru Fransa’da Art Nouveau, Almanya’da Jugendstil, Avusturya’da Sezessionstil gibi hareketler ile İngiltere’de Omega Workshop, Avusturya’da Wiener Werkstate ve Fransa’da Atelier Martin gibi oluşumların doğmasına neden olmuştur. Arts & Crafts hareketi

politik ve büyük çapta sosyal bir harekettir. Bu hareketi Bauhaus ve erken modernizm hareketleri izler. (Gür Üstüner, 2018, s. 237).

Modernizm her alanda olduğu gibi sanatsal alanda da modern sanatçı kavramını oluşturmuştur. On dokuzuncu yüzyıl uygulamalı ve dekoratif sanatlarla güzel sanatlar dallarını da birbirlerinden ayırmıştır. Sanat ve Zanaat Hareketi tam bu anlayışla endüstriyel üretimin yarattığı olumsuzluklar karşısında yeniden Ortaçağın zanaatçı ruhunu canlandırmak istemiş ancak pek çok zorlukla karşılaşmıştır. Ürünlerin tasarıma ihtiyacı olduğu ve iyi tasarlanmış bir ürünün hem göze hoş görüneceği hem de ekonomik olacağı savunulmuştur. “Bauhaus Tasarım Okulu, uluslararası rekabete karşı Alman endüstrisini öne geçirmek, bir stil yaratmak amacıyla el sanatlarının incelik, form ve güzelliğini endüstriyel ürünlerde aramaya çalışmış, ilk defa endüstrinin gereksinimlerini karşılamak amacıyla tasarımlar hazırlanarak, tekstil, cam, metal, mobilya, baskı ve seramik atölyelerinde prototipler yapılmış, fabrikalarda üretimler gerçekleştirilmiştir” (Gürcüm ve Kartal, 2017, s. 1795). 20. yüzyıl başlarında geleneksel tutumu reddederek, “sanat eğitiminde teori ve pratik bütünlüğünü yeniden oluşturmayı ve serbest sanat- uygulamalı sanat ikiliğini ortadan kaldırmayı amaçlayan tüm anti-akademik hareketler yani “Kunstschulreform” (sanat okulu reformu), Bauhaus’ta alışlagelmişin dışında yaşanan modernist hareketin açıklaması olarak ifade bulmuştur” (Gürcüm ve Kartal, 2017, s. 1775). Sanat hareketi reformunun ortak yönlerini akademiye olan karşıtlık, sanat eğitiminin temelini el işi eğitiminde temellendirmeleri, alışılmışın dışında atölye çalışmaları, mimarlık içinde tüm sanat ve zanaatı kabul etmeleri, biçimlendirme sorunlarını hazırlık kursunda çözmeleri olarak beş ana noktada açıklamıştır.

Sanat eğitiminde atölyelerin önemini, sanatçı-zanaatçı arasındaki bağı güçlülüğünü hatırlatan Bauhaus’un atölyeleri, “güncel sorunların pratik projelere dönüştüğü seri üretimler için modüller hazırlayan gerçek laboratuvarlar” olmuştur (Gür Üstüner, 2018, s. 250). Zanaat ve sanat arasında kurulacak birlik, bütünlük ve işbirliği şu şekilde ifade edilmiştir:

Mimarlar, heykeltıraşlar, ressamalar, hep birlikte zanaatlara geri dönmeliyiz! Çünkü sanat bir ‘meslek’ değildir. Sanatçı ve zanaatçı arasında önemli bir ayrım yoktur. Sanatçı yüceltilmiş bir zanaatçıdır. İstencinin bilincini aşan o ender esinlenme anlarında, ilahi bir güç, yaptıklarının sanata dönüşmesine neden olabilir. Öte yandan, her sanatçının bir zanaatta becerisinin olması zorunludur. Yaratıcı hayal gücünün temel kaynağı burada yatar. O halde, zanaatçı ve sanatçı

arasında kibir engelleri yükselten sınıf ayrımının olmadığı yeni bir zanaatçı loncası kuralım! Mimarlık, heykel ve resmi tek bir bütün olarak kucaklayacak ve bir gün, bir milyon işçinin ellerinde yeni bir inancın kristal simgesi gibi göğe doğru uzanacak olan, geleceğin yeni yapısını hep birlikte arzulayalım, kavrayalım ve yaratalım. (Gürcüm ve Kartal, 2017, s. 1776).

3. TEKSTİL MALZEME VE UYGULAMALARININ YİRMİNCİ YÜZYIL SANATINDAKİ YERİ

Sanatçıların, geleneksel sanat malzemelerinin ve yöntemlerinin dışında arayışlarının farklı sebepleri vardır. Çoğunlukla malzeme arayışının sebebi ifade edileni daha etkili şekilde aktarabilmenin yollarını keşfetmek ve bu sayede yeni malzemenin olanaklarını sorgulamaktır. Aynı zamanda bu yeni malzeme klasik tekniğe ve malzemeye, bir tür karşı çıkışı, reddi de işaret etmekte ve yeni sorular sormayı, sorgulamayı da beraberinde getirmektedir.

Zanaat odaklı bir üretim alanını temsil eden tekstil el sanatları, XX. yüzyılda güzel sanatların geçirdiği değişimlere ve sanatçıların deneyselliğine paralel olarak lif sanatının oluşumunda etkin rol oynamıştır.

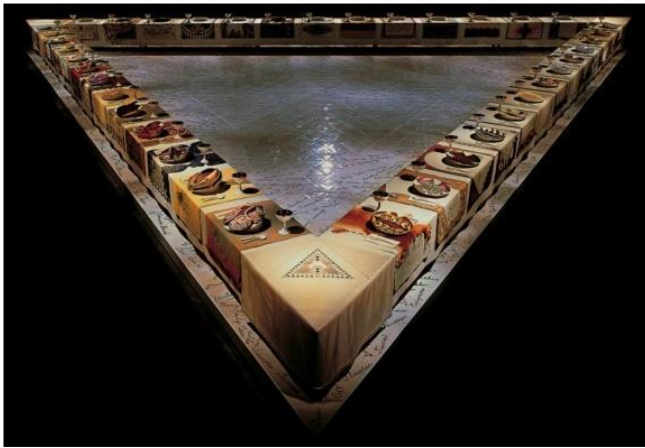
İnsanların en temel gereksinimlerinden biri olan tekstil, neredeyse M.Ö. 5000 yıllarına kadar uzanmaktadır. Tekstil örme ya da dokuma anlamına gelmektedir. İlk insanların korunma ihtiyaçlarından ortaya çıkıp, ilk önce bitkiler, hayvan postları ve keçeler, eğrilen ipliklerin yardımıyla şekillendirilmiş, dikme, örgüler ve dokuma ile barınma ve süsleme amacıyla kullanılmaya başlanmış ve sürekli gelişerek en eski el sanatlarından biri olmuştur. Tekstil kavram olarak; tekstil liflerinin, tekstil ürünlerinin, tekstil tekniklerinin kullanılarak elde edilen ürünleri kapsamaktadır. Bu nedenle tekstil teknikleri kullanılarak yapılan, ama tekstil olmayan çalışmalar da tekstil olarak kabul edilmektedir. Zira zamanla gelişen üretim teknikleriyle birlikte sanat alanında da kullanılmaya başlanmış hatta bir sanat objesi haline gelmiştir. Bu denli gelişen tekstil, tasarım unsurlarının da etkisiyle günümüzde plastik sanatlar dalında, bir sanat disiplini olarak konumlanmıştır.

Tekstil malzemelerinin ve tekniklerinin, 1960'lı yıllarda sanatçıları tarafından sanat alanında kullanılmaya başlanmasından önce, kaynaklarda 'tekstil sanatı' kavramına rastlanmamıştır. Tekstil malzemesi ve teknikleri kullanılarak oluşturulan çalışmaların 'sanat eseri' olarak kabul görmesi uzun zaman almıştır. "...kadınların yaratıcı yetenekten yoksun oldukları, onların kopyalama ve taklide yönelik çalışmalara yönlendirilebileceği, kadının farkındalık kapasitesinin az olduğu, 'baskı altında olma' ve 'eğitim eşitsizliği' gibi sıklıkla dillendirilen sorunlar çözülse dahi hiçbir iyileştirmenin sonucu asla değiştirmeyeceğine yönelik yüzyıllardır süren önyargılar

bulunmaktadır” (Uysal, 2014, s. 29). Bütün önyargılara rağmen yüzyıllarca verilen hak mücadelesi sonunda kadınların büyük çoğunluğu toplumsal yaşama katılmayı başarmışlar, ekonomik ve sosyal anlamda toplumun bir bireyi olarak yaşamaya çalışmışlardır.

Feminist sanatçılardan oluşan bir grup ekleme, yorgancılık, aplik ve dikiş gibi kadınların lifli el işlerini açıkça savunarak sosyal ve toplumsal cinsiyetlere saldırmıştır. Amerikalı Faith Ringgold, Joyce Scott, Miriam Schapiro ve Judy Chicago gibi bu sanatçılar, ‘kadın el işlerine’ karşı sanat dünyası tarafından alınan tavırdaki, cinsiyet ayrımcılığını ve örtülü ayrımcılığı ortaya çıkarmak için siyasi beyanlar şeklinde ‘el sanatı’ tekniklerini benimsemiştir. (Kibar, 2013, s. 117).

Tekstil tekniklerinin geleneksel olarak ‘kadın işi’ olarak görülmesiyle birlikte düşük bir statüye çekilmeye çalışılsa da sanatsal uygulamalar ile birlikte, ‘sanatsal bir disiplin’ olarak yeniden harekete geçmiştir. Bu varlık mücadelesini veren ve bu mücadeleyi hazırladığı yayınlar ve ürettiği sanat çalışmalarıyla aktaran kişilerden biri sanatçı Judy Chicago’dur. Judy Chicago, Amerika’da ilk feminist sanat hareketini kurmuş, tekstil malzeme ve teknikleriyle çalışan birçok sanatçıyla işbirliği yapmıştır. Başta kadın rollerinin toplumsal tanımlarıyla ilgilenmiştir. Özellikle enstalasyon ve performansları ile cinsiyetin toplumsal sorunları konusunda tartışmalar yaratmıştır.

Resim 3.1. Judy Chicago, “Akşam Yemeği Partisi”, Karışık teknik, 17.6x12.8x0.9 m. 1974

Tarih boyunca yemekler hazırlayan ve masayı hazırlayan kadın bakış açısından hareketle hazırlanmış 1979 tarihli Yemek Daveti adlı, ilk epik Feminist Sanat ürünü olarak kabul edilen enstalasyon, batı kültürünün 39 ünlü kadına yer vermiştir (Virginia Woolf, Bizans İmparatoriçesi Theodora gibi). Sofradaki her tabak el boyaması Çin porselenidir ve tüm peçeteler ile runner’lar nakışlıdır. Her tabakta vajinayı çağrıştıran biçimler vardır. Masanın durduğu zemin üçgen seramiklerle kaplıdır ve her birinin üzerinde tarihte iz bırakmış 999 kadının adı

vardır. Eserin yapımı çok sayıda kadın sanatçının katılımıyla 1974-1979 yıllarında devam etmiştir. (Kapar, 2018, s. 41).

Resim 3.2. Judy Chicago, Akşam Yemeği Partisi, Ayrıntı

Chicago ve birçok gönüllü asistanın katılımıyla 1974-79 yılları arasında gerçekleştirilen “Akşam Yemeği Partisi” adlı enstalasyon, nakış işlenmiş kumaşlardan oluşmuş ilk sanat eserlerinden biri olmuştur. Chicago, kadın yaşamlarını yansıtmaya ve çağdaş sanatın üretim koşulları değiştirmeye çalışan bir hareketle, işlerinde iğne işi ve nakış gibi sanatsal açıdan en düşük konumda görülen “kadın zanaatlarını” kullanmıştır. Kadınları genel olarak görsel sanatlardaki temsillerini geliştirmeyi amaçlayan zengin bir çalışma yapmıştır. Judy Chicago'nun “Akşam Yemeği Partisi” gibi eserleri, el sanatları teknikleri kullanılarak yapılan sanat yapıtlarının önemini doğrulamaya ve bu çalışmaları yüksek sanattan ayıran sınırları yıkmaya yardımcı olmuştur.

Tekstil malzeme ve tekniklerinin sanata dönüştürülmesini daha iyi kavramak için, sanatta yeni eğilimlerin bir sonucu olarak, 20. Yüzyıl’ da bazı önemli eylemleri vurgulamak gerekir. Bu dönem, sanatın tanım, anlam ve amaç bakımından değişikliğe uğradığı bir dönem olmuştur. Bu yeni görüşe yönelik ilk değişim, tüm sanat dünyasını etkileyen Avant-garde hareketi sırasında gerçekleşmiştir. 20 yy’ın başında, Paris'te Uluslararası Dekoratif Sanatlar Sergisi’nde güçlü bir etkiye sahip duvar halıları sergilenmiştir. Modern tekstil tasarımı süreci, sanatla teknolojiyi birlikte ele alan Bauhaus dokumacıları tarafından başlatılmıştır. Bauhaus belirleyici

bir rol oynamış ve öncelikle sanatsal teoriler ve ikinci olarak bir eğitim sistemi ile başlayan, büyük bir etkiyi temsil etmiştir.

Tekstil ve sanatın birleşerek kendi başına bir dal olarak gelişmesi, sanayi devrimiyle başlayıp, günümüze kadar gelen süreci kapsamaktadır. 20.yy., sanat alanındaki önemli değişimlerin yaşandığı ve disiplinler arası oluşumların gündeme geldiği bir dönemdir. Bauhaus’ un bu anlamda 20.yy.da sanata büyük etkileri olmuştur. Sanat, tasarım ve mimari alanlarında yeni akımlar yaratmış bir okul olan bauhaus, sanat, zanaat ve tasarımı bir araya getirmiştir. “Bauhaus’un zanaat ve zanaatkâr ile ilgilenen bir okul olduğunu belirtmek doğru olamaz. Ancak atölye sistemi ile kişinin kendi becerilerini bulması ve gelişmesi hedeflenmiş, zanaat alanları öğrencilerin zihinsel, psikomotor ve duyuşsal yeteneklerini güçlendirecekleri etkinlik alanları olarak seçilmiştir” (Gürcüm, Kartal, 2017, s. 1769). Endüstri devrimiyle birlikte ihtiyaç duyulan tasarımcı kavramını geliştiren bauhaus okulunda bulunan sanatçıların, tekstil tekniklerini ve malzemelerini kullanarak ürettikleri duvar halıları (tapestryler) ile tekstilin bir sanat aracı olarak adını duyurmasında en büyük etken olmuştur. Ancak, bu alanda yapılan ilk çalışmalar, geleneksel tekstil yöntemleriyle elde üretilmeleri nedeniyle sanat eleştirmenleri tarafından ‘el sanatı’ olarak nitelendirilmesine yol açmıştır. Bu sebeple, bu yeni tekstil oluşumlarının bir sanat yapıtı olarak plastik sanatlara kabul edilmesi ve sanat galerilerinde kendilerine yer edinebilmesi için, sanatçılar akademik anlamda pek çok mücadele vermişlerdir.

Resim 3.3. Gunta Stölzl, ilk Bauhaus sergisi için Dokuma, kenevir çözgü yün , 505 x 100 cm. 1923

Kadın deneyimini içeren geleneksel kadın yaratıcılığı ürünlerinin büyük bölümü sanat eseri sayılmamış ve niteliksel olarak “yüksek” ve “düşük” sanat ayrımına dayalı estetik hiyerarşisi oluşturularak söz konusu ürünler “zanaat” kategorisine havale edilmiştir. Brodue’un Miriam Schapiro hakkındaki makalesinde açıklığa kavuşturduğu gibi, yakın zamana kadar dekoratif sanat ve dekoratif saikler erkek sanatçılar için özgürleştirici birer katalizör işlevi görürken, kadınların yarattığı dekoratif sanat ‘kadın işi’ olarak nitelenir. Zanaat da düşük sanat olarak kabul edilir, çünkü fayda boyutunu aşamaz. Miriam Schapiro’nun “famaj”ı ve Faith Ringold’un el yapımı “Kadının Ailesi” figürleri ve daha yakın tarihli anlatı

yorganları, kadınların “zanaat” ürünlerini yüksek sanat kategorisine yerleştirerek sözünü ettiğimiz hiyerarşik ayrıma meydan okur. (Antmen, 2016, s. 28).

Resim 3. 4. Miriam Schapiro, Bağlantı, tuval üzerine akrilik ve kolaj, 183x183 cm. , 1976

Kozloff, Desen ve Dekorasyon hareketinin asıl üyelerinden biriydi ve 1970'lerin feminist sanat hareketlerinde öncü bir sanatçıydı. 1970'li yıllarda kadınlara özgü sanatın temellerini araştıran Joyce Kozloff, kadın üretimiyle özleştirilen el sanatı, zanaat, dekorasyon gibi olgulardan yola çıkarak bu yöntemleri güzel sanatlar mertebesine yükseltmenin çeşitli yollarını denemiştir. (Antmen, 2016, s. 28).

Resim 3.5. Joyce Kozloff, Dekore Edilmiş İç Mekan, enstelasyon, 1970-1980

Patricia Mainardi' nin yorganlar hakkındaki araştırması ve Harmony Hammond ile Joyce Kozloff' un işleri, dekoratif sanatı ve zanaatı kadın deneyiminin ifadesi için işe yarar sanatsal araçlar olarak yeniden canlandırır, siyasi ve bozguncu

potansiyellerine dikkat çeker....Joyce Kozloff, daha yakın bir dönemde metro ve tren istasyonlarına yerleştirilecek enstelasyon siparişleri sayesinde eserlerini kamusal alana taşımıştır. Bu tür işler, sanatı daha geniş kesimlere ulaştırma yönündeki feminist amacı gerçekleştirir ve dekoratif sanata feminist bir hareket kazandırır. (Antmen, 2016, s. 28).

Zanaatın sanat üretiminde bir araç olarak kullanılması, sanat eleştirmenlerince el sanatları ve sanat eserleri arasında belirsizlik yaratmıştır. Bununla birlikte farklı platformlarda yayınladıkları makale ve bildiriler, ürettikleri eserlerin kavramsal ve estetik açıdan boyutları, sanatçıların bu anlamda vermiş oldukları mücadelenin en önemli örnekleridir. Sanatçıların, bu işin sadece bir zanaat olmadığını, yaptıkları çalışmaların sadece el sanatları ya da tasarımın ötesinde, kendi kavramsal ve ifade becerileri ile tekstil sanatta var edebilme çabaları sonucunda özellikle Avrupa’da yeni gelişmelere neden olmuşlardır. Avrupa ve Amerika’daki sergilerde sanat değeri olan tekstil eserleri sergilenmeye başlanmıştır.

1960 sonlarındaki feminist sanat hareketi sayesinde kadınların ev içi uğraşı kabul edilerek, zanaatleri olarak görülen bu ürünler; tekstil ve seramik gibi materyaller aracılığıyla kadınlar, kendi sözlerini üretebilecek bir alan oluşturmuşlar ve tüm yaratıcılıklarını bu malzemeler üzerinden sergilemeye çalışmışlardır. Ayrıca, dikiş, dokuma, örme gibi teknikleri kadınların yaratma faaliyeti, ya da kadınlara özgü yaratıcı bir teknik olarak benimseme fikri de sahiplenilmiştir. Dikişin sadece bir hobi veya iş değil, feminist bir duruş olduğu öne sürülmüş; bu teknikle kadınların manifestolarını yazdıkları bir dil kurguladıkları ifade edilmiştir. Kumaşları dikerek ya da ipleri örerek bitiştiren kadınların, onarıcı, yaratıcı bir iş yaptığı ve nesnelere ikinci bir yaşam şansı verdiği sıklıkla dile getirilmiştir. (Uysal, 2014, s. 44).

20. yy’ ın yarısından itibaren kültürlerarası iletişimin geliştiği bir dönem olmuştur. Tekstilin sınırsız olanakları ile birleşen sanatçı, bu yeni anlatım biçimleriyle dikkat çekmeye, merak uyandırmaya başlamıştır. Bu gelişmelerin sonucunda da tekstil malzemesini ve tekniklerini kullanan sanatçılar artmaya başlamıştır. Böylelikle dünyanın pek çok yerinde sanatsal tekstiller gün yüzüne çıkmaya başlamıştır.

Birçok sanat, malzeme ve teknik birbirinin içine geçmiştir. Heykel tekstilin malzemesini, tekstil resmin doğa kopyacılığını, lif sanatı tekstilin elyafını, kağıtsa tekstilin tekniğini almıştır. Bu sebeple bir eser, hem lif sanatı hem de enstelasyon olarak iki disipline de ait olabilir ya da bir sanatsal çalışma gem tekstil hem heykel hem de arazi sanatı olarak yorumlanabilir. Sanatın bu günkü kapsamlı dünyası kısa bir dönem öncesinde bile hayal edilemeyecek kadar çok yönlü bir yapıya dönüşmüştür. (Sönmezateş, 2012, s. 34).

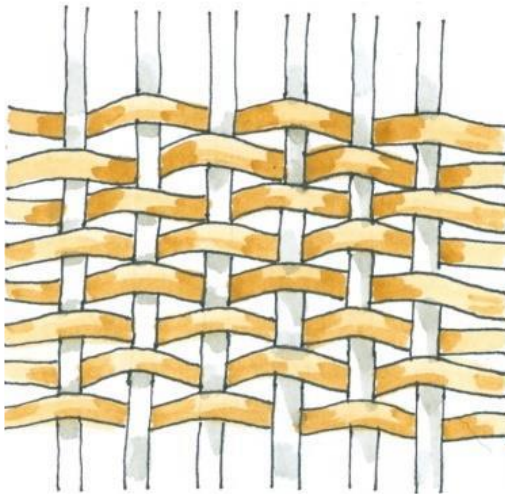
3.1. Tekstil Teknikleri

3.1.1. Dokuma tekniği

Çözü ve atkı adı verilen dikey ve yatay ipliklerin birbirlerine düzenli ya da düzensiz bir şekilde kenetlenmesiyle meydana gelen yüzeye “dokuma” adı verilmektedir. Elde veya makinalarla yapılmaktadır. En eski geleneksel tekstil tekniklerinden biridir. “Yapı oluşturulurken çözgü ipliklerine belli bir oranda germe ve çekme yapılmaktadır. Bu nedenle seçilen malzemenin çözgüye uygun olması gerekmektedir.

Atkı ipliklerin seçiminde ise sınırlayıcı bir unsur yoktur. Sanatçının sınırsız hayal gücü malzeme seçimine yön verebilmekte, tekstil dışı malzemeleri de dokuma yapılarda kullanabilmektedir” (Tokatlı, Erzurumlu, 2016, s. 200). “... görsel algılama, sanatçı bakışı, görsel değişim açısından dokuma tasarımlarının; iplik, örgü ve renk olarak üç elemanla (ögeyle) oluşturulduğunu söyleyebiliriz. Dokumada kullanılan çözgü ve atkı ipliklerinin hammaddeleri, kalınlıkları, büküm yoğunlukları, dokunsal özellikleri, renkleri, oluşturulan yapının karakterini doğrudan etkileyen değişkenlerdir” (Kibar, 2013, s. 29).

Dokumada renk, resimde kullanılan boyanın işlevinden farklı bir durum sergiler. Farklı renklere sahip ipliklerin, örgü yapısına uygun olarak kumaşın her iki yüzünde hatta farklı kumaş katları arasında gezinmesi rengin üç boyutlu olarak algılanmasını sağlar.

Resim 3.6. Çözgü ve atkı iplikleri

Dokumacılık; insanın örtünme ve rahat etme gereksinimi karşılamak amacıyla bu günkü teknik düzeyine ulaşırken, kimi dokumacılar da yeni yorumlar ve yeni tasarımlarla bu mesleği sanatsal platforma taşıdılar. Bu çalışmalar, resim ve heykelin çizdiği sınırları zorlayıp yeni bir sanat alanını tanımlarken yeni fikirlerin doğuşuna ön ayak oldu. Bu düşüncelerin ışığında dokuma malzemeleri, teknikleri ve yöntemleri ile oluşturulan yeni sanatsal çalışmalar, 1960'lı yıllardan beri mini tekstil, minyatür tekstil, mekan tekstili, özgün tekstil, elyaf sanatı, tekstil sanatı, lif sanatı, serbest tekstil sanatı gibi isimlerle pek çok uluslar arası sergide değerlendiriliyor. (Uğurlu, 1997, s. 123).

1907-2007 yılları arasında yaşamış olan, çağdaş tekstil sanatı öncülerinden olan Amerikalı sanatçı Lenore Tawney, yirminci yüzyılın ikinci yarısında tekstil sanatının gidişatını şekillendirmeye yardımcı olan yenilikçi dokuma eserleri oluşturmuştur. Tawney'in yenilikçi eserleri, yirminci yüzyılın ikinci yarısında tekstil sanatının öncüsü olmuştur.

Çığır açan heykelsi dokumaları ABD'de ve uluslararası alanda önemli bir etkiye sahiptir. Samimi ile anıtsal arasında değişen eserler, hem özgünlüğünü hem de yaşadığı ortama olan duyarlılığını gözler önüne sermektedir.

Resim 3.7. Lenore Tawney , Işık Alanlarında, keten; 108 x 100 1/2, 1975

Lenore Tawney, 1960lardan itibaren lif sanatının, kolajın ve üç boyutlu dokumaların şekillenmesinde öncü isimlerdendir. 1960'ların başında Tawney çalışmalarını sadeleştirmeye başlayarak çalışmalarında boyanmamış ve siyah iplikler kullanmıştır. Ayrıca, dokumaların işleniş şeklini ve dokuma formunu değiştirebilmesine olanak tanıyan bir tarak geliştirmiş bu sayede dokumaları üç boyutlu hale getirebilmiştir. Daha çok heykelsi sayılabilecek bu çalışmalar için Tawney “dokuma formlar” terimini kullanmıştır. Bu terim aynı zamanda 2 boyutlu yüzey olan dokumanın üç boyutlu forma geçişi için de önem taşımaktadır. (Usluca Erim, 2019, s. 266).

Resim 3.8. Mimi Jung, Mavi Canlı Kenar serisi, doğal elyaflar, alüminyum levha ve alüminyum çerçeve, 30 x 25 x 2, 2018

Resim 3.9. Mimi Jung, Doğal liflerin çelik üzerinde dokunması 18 "x 18" x 108 " 2014

Kore asıllı tekstil sanatçısı olan Mimi Jung, çalışmalarında özel ve kamusal alanda kendini temsil etme ve korumanın pek çok boyutunun sosyal ve kültürel biçimlerde ortaya çıkmasını inceler. Yaşam boyutlu yapılar yoluyla izleyicilere sunduğu iç ve dış deneyimler arasındaki gerilimdir.

Resim 3.10. Erin M. Riley –Breaking, y nl , pamuklu dokuma hal , 48 x 43, 2017

Dokuma sanatçısı olan Erin M. Riley, internet nesli tarafından üretilen görüntülere dayanan sanatsal hal lar yaratıyor. Eserlerinde çoğunlukla, online ortamda kadın konuları ve cinsellik üzerinde durmaktadır.

Sanat alanında yapılan eserler gözlemlendiğinde bilinen dokuma tezg hlarında yapılan dokumaların dışında sanatçının kendine özel geliştirdiği serbest tekniklerle dokunan örneklerle de karşılaşılmaktadır. Dekoratif ya da fonksiyonel nesnenin ötesine geçen tekstil, sanatçının duygu, düşünce ve farkındalık yaratmak istediği konuyu ifade etmesinin bir aracı olarak  zg r ve özgün biçimlerle izleyicisine hem haz sunmaktadır hem de izleyicisini eser ve konu üzerine düşünmeye sevk etmektedir. “Dokuma işleminde kullanılan malzemenin niteliği doğrultusunda;

desteksiz olarak ayakta durabilen veya objenin her açıdan görülmesini sağlayacak şekilde sergilenebilen sanatsal çalışmalar bulunmaktadır” (Özkendirici, 2014, s 31).

Yüzeyin ötesine taşınan tekstil sanatı çağdaşlaşmanın en önemli noktalarından biridir. Bu bağlamda ortaya konan işler her türlü olanaktan faydalanarak oluşturulmaktadır. Tekstil sanatında özellikle dokunmamış (nonwoven) yapılar, sentetik polimerlerden yapılan ısı ile şekil alabilen (termoplastik) köpükler, kâğıt ve metaller üç boyutlu çalışmalarda temel yapı malzemesi olarak kullanılarak tekstil yapılarının hacme dönüştürülmesini ve heykelimsi anlatımlara sahip olmasını desteklemektedir. (Akdemir, 2016, s. 226).

Resim 3.11. Magdalena Abakanowicz ‘Abakan Kırmızı’, 300 x 300 x 100 cm, Bellerive Müzesi, Zürih, 1969.

“Abakanowicz’in sanatının gücü; insanın travma, terk edilme, teselli ve kayıp ikilemleri üzerine kavramsal kaygısı ile saklı gibi duran maddeselliğin yoğun birlikteliğinde yata” (Kibar, 2013, s.124). Magdalena Abakanowicz’in ‘Abakan Red’ isimli 1969 yılına ait çalışması dokumanın metalle desteklenmesi ile oluşturulmuştur. Büyük ebattaki bu çalışma, tekstil sanatına üç boyutlu ifadenin dâhil olduğu çağdaş bir örnektir.

Polonyalı sanatçı, Magdalena Abakanowicz, duvardan bağımsız, boşlukta var olan ilk dokuma formunu 1966’da tamamlar. Abakanowicz’in başlattığı şey duvar halısını yeniden canlandırma değil, bir devrimdir. ‘The countless (sayısız, hesapsız, pek çok)’, Abakanowicz’in üç boyutlu dokuma formlarının temel konusu olmuştur. Kendir, yün, sisal lifi gibi doğal ve organik malzemeler ile, geleneksel olmayan at kılı, metal ve kürk gibi materyalleri bir arada kullanarak tekstil sanatına 3 boyutlu bir ifade olanağı sağlamıştır. (Usluca Erim, 2019, s.266).

Resim 3.12. Fırat Neziroğlu, Havva, el dokuma, ılık, gölge, 74x93 cm, 2011

Fırat Neziroğlu da kilim dokuma tekniğini çağdaş bir yorumla plastik sanatlara uyarlayan bir türk tekstil sanatçısıdır. Özellikle son dönemde, dokumalarıyla birleştirdiği ılık oyunları, çalışmalarına yeni bir boyut kazandırmış ve çağdaş sanatta yeni bir dil oluşturmuştur.

3.1.2. Keçe tekniği

Keçe, literatürde karşımıza koyun, tavşan, deve, lama gibi memeli hayvanların yünleri ile tiftik keçisinin kıllarının su, sabun ve ılık yardımıyla oluşturulan alkali bir ortamda liflerinin birbiri arasına girmesi ile elde edilen atgısız-çözgüsüz sıkıştırılmış tekstil yüzeyi olarak çıkmaktadır. “Keçe soğuk iklimi olan bölgelerdeki koyun sürülerinin kaldıkları ağıllarda, sırtlarından dökülen yünlerin yattıklarında ter, nem, sıcaklık gibi etkilerle, birbirlerine sürtünmeleri sonucu keçeleşmenin olduğu fark edildi” (Uğurlu, 2018, s. 56). Teknik olarak sıkıştırma ve kaynaştırma yapılarak yüzey oluşturma işleminin genel adıdır. “Orta Asya’da Topak Evlere uygun adı verilen keçe heykelcikler asılmakta ve bu keçe heykelciklerin inanca göre, çadırda yaşayanları her türlü kötülükten koruduğuna inanılmaktadır” (Uğurlu, 2018, s.56).

Günümüz sanatında birçok keçe sanatçılarının çalışmalarına rastlamak mümkündür. “Tekstil sanat eserlerinde Jakarlı, armürlü ve ahşap tezgâhlarda dokunan mekikli dokuma ile kilim tekniğinde dokunan kirkitli dokuma örnekleri sıklıkla görülmektedir. Dokuma, ön hazırlık gerektiren bir alandır. Bu nedenle dokuma yapacak olan sanatçının planını doğru yapıp, elde etmek istediği görüntüye göre ön hazırlıklarını yapması gerekmektedir” (Tokatlı, Erzurumlu, 2016, s. 200).

Resim 3.13. Robert Morris, İsimli, keçe çalışması, 2008

“Keçe, tasarımsal yönü ve kullanım alanının genişliği ile geleneksel el sanatları ürünü olmaktan çıkmış; tekniği, dokusu, biçimlenebilme ve form alabilme ve verilen formda kalabilme özelliği ile sanatçının vazgeçemediği bir malzeme ve teknik olmuştur” (Özkendirici, 2014, s. 41). Sanatçılar hazır keçe kumaşa şekil vererek, elyafı tasarlanan forma uygun olacak şekilde keçeleştirerek veya farklı renklerdeki liflerle resimsel keçe panolar oluşturarak çeşitli eserler üretmektedirler.

Resim 3.14. Günnur Özsoy, isimsiz, keçe tekniği, 2016

1969 Ankara doğumlu sanatçı, polyester, keçe, pirinç, bronz ve mermer gibi bir çok farklı malzemelerle gerçekleştirdiği doğal formdaki çalışmalarında evrensel bir dil oluşturma çabasıdadır. Malzemede boşluk yaratmaktan ziyade, boşluğa kütleyle müdahale eden Günnur Özsoy, biçimsel ve kavramsal bir anlatım ortaya koymaktadır.

Resim 3.15. Günnur Özsoy, İsimsiz, serbest keçe çalışması, çeşitli boyutlarda, 2008

3.1.3. Örme tekniği

Örme; yün, ipek, pamuk, iplik ya da daha farklı malzemelerin, şiş ve yardımcı malzemeler vasıtasıyla ilmekler oluşturularak iplik sisteminin birbirinin içinden

geçerek bağlanması ile oluşturulan bir dokusal yüzey tekniğidir. Diğer tekstil teknikleri gibi örme tekniği de günümüz sanatında kullanılan bir teknik durumuna gelmiştir. Sanat alanında doğal tekstil liflerden yapılan örgülerin yanında farklı sıra dışı malzemelerden yapılmış heykelsi örgüler görmek de mümkündür. “Örme ilmeklerin birbirine kenetlenmesine dayalı bir sistemle oluşturulduğu için bu yapılarda genel olarak ilmeklerin belirli düzenlerde tekrar etmesiyle oluşmuş bir sistem dolayısıyla yüzeylerinde ilmek tekrarının olduğu bir yapısalılık vardır” (Bayburtlu, 2015, s. 35). Örmeye estetik ve dokusal algıyı etkileyen temel öğeler; iplik, örgü yapısı ve renktir. “Örme kumaş ve ürün tasarımında kullanılan ipliklerin fiziksel özellikleri ve yapıyı meydana getirirken gerçekleştirdikleri, yatay, dikey, çapraz ve kavisli hareketlerin görsel ve dokusal etkileri, temel tasarım unsurları olarak değerlendirilir” (Özkendirici, 2014, s. 36).

Resim 3.16. Ann Coddington, El ele, örgü tekniği, 2004

Resim 3.17. Ana Teresa Barboza, Bulamaç 2 , kumaş üzerinde işleme ve örgü, 85 x 60 cm , 2013

Perulu sanatçı Ana Teresa Barboza , nakış, iplik ve yün kullanarak, tekstil ve heykel arasında peyzajlar ve çeşitli görüntüler yaratmaktadır. Doğadaki dalgalar ya da çimlerin akışını taklit eden eserler, kasnaktan çıkmış izlenimi vermektedir. Sanatçının çalışmalarında çokça örgü tekniği kullanılmaktadır.

Resim 3.18. Ana Teresa Barboza, ağaç ve örgüden oluşturulmuş enstelasyon, 2013

Resim 3.19. Magda Sayeg, Çift Katlı Otobüs, Londra, 2010

Tekstil sanatının içinde yer alan ve literatürde yeni olan kavramlardan bir diğeri de kamusal alanda lif sanatıdır. Tekstil sanatının çok yönlülüğüne işaret eden bu sanat, bir çeşit ‘sanat olarak örme’ eylemidir. ‘Çevrede iplik boyaması’ olarak da bilinen bu hareket aslında bir graffiti sanatıyla eşdeğerdir denilebilir. Bu çevre sanatının en önemli özelliği, boya kullanmak yerine rengarenk ipliklerin örgü yapılarak çevrede kullanılmasıdır.

Resim 3.20. Magda Sayeg, Silahlı Asker, Endonezya, 2007

Tekstil sanatçısı Magda Sayeg günlük objeleri renkli örgü ve dantel çalışmalarla dekore edilmiş şehir ortamını kendi oyun alanına çevirmiştir. Soğuk, çelik, gri dış yüzeylere samimi ve insana özgü bu örgüleri izin veya onay beklemezsizin

yerleştirmektedir. Bu sempatik, iplik bombalaması ismini verdiği alışmaları Sayeg' in yaşam alanındaki dur işareti direkleri ve yangın havalandırma düzlemleri gibi küçük çaplı başlamıştır ancak, çok geçmeden insanlar bu çalışmalarla aralarında bir bağ kurmuş ve bu hareket dünyaya yayılmıştır. Sayeg'e göre hepimiz hızlı, dijital bir dünyada yaşamaktayız, yakınlık kurabileceğimiz bir şeyleri istiyor ve arzuluyoruz. Ona göre hepimiz keşfedilmeyi bekleyen yeteneklere sahibiz.

Resim 3.21. Çevrede rg yerleştirmeleri

rgyle boyama, gerilla örgü veya tığ işi, çevrede örgü yerleştirmeleri, grafiti örme gibi sokak sanatında nispeten yeni sanat uygulaması olarak adlandırılmaktadır. Ağaçların, direklerin, anıtların, bank ve gündelik diğer unsurların, renkli örgülerle kaplayarak yeni bir sanatsal form oluşturulmuştur.

3.1.4. Dikiş tekniği

İğne ve ipliğin kullanılarak kumaş ve deri parçalarının birleştirilmesini sağlayan dikme işlemi, elde veya dikiş makineleri kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Dikimde, kullanım amacına ve dikilecek kumaşın niteliklerine göre pek çok farklı teknik geliştirilmiştir. Dikme işlemi kumaşları birleştirmek dışında, kumaşta hacimli etkiler oluşturulması veya kumaşın görsel etkisinin arttırılması amacıyla da kullanılmaktadır. Dikiş çok yönlü bir teknik olmasıyla birlikte güncel sanat alanında bir çok şekilde karşımıza çıkmaktadır. Sanatçılar, eserlerinde kullandıkları kumaş, deri vb. gibi tekstil malzemelerini, elde ya da makine yardımıyla dikerek

birleştirmişlerdir. Bununla birlikte birçok sanatçının yapıtlarında dikiş teknikleri kullanılarak nokta, çizgi gibi resimsel anlatım öğeleri olarak yararlandıkları görülmüştür. Dikme eylemiyle oluşturulan çok yüzeyli sanatsal çalışmaları, bir yapıyla birlikte kaplanarak veya içleri çeşitli materyallerle doldurularak, nesnenin çevresinde dolaşılmasını sağlayacak şekilde de sergilenmekte, izleyiciyle iç içe olması sağlanmaktadır. Dikişin birleştirme yönteminin, kumaş dışında ahşap, metal gibi tekstil dışı malzemelerde deliklerin açılıp tıpkı bir kumaş gibi dikilmesiyle oluşturulan sanatsal çalışmalar da bulunmaktadır. Birleştirmenin dışında dikişin yüzeysel desenlendirmek amacıyla kullanıldığı sanatsal çalışmalar da bulunmaktadır.

Dikiş tekniklerinden kırkyama (patchwork), kırk pare, yamalı bohça, parçalı bohça, hanım dilendi bey beğendi gibi geleneksel isimlerle de bilinmektedir. Geleneksel tekstil tekniklerinden biri olan bu teknik, farklı renkteki çeşitli hatta farklı dokudaki kumaş parçalarının birbirleriyle birleşerek yeni bir yüzey oluşturulması ile ortaya çıkmış bir tekniktir. Tarihte ise çok eskilere dayanmaktadır. Örtünme ihtiyacından ortaya çıktığı da söylenmektedir.

Dikme yönteminin sanat alanında ifade aracı olarak kullanımı irdelenirken, dikiş ön planda tutulup konunun anlatımına uygun görseller seçilmeye çalışılmıştır.

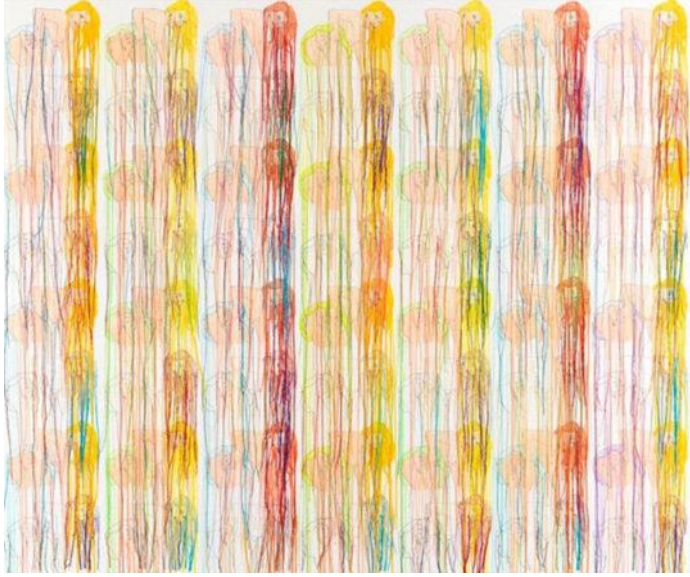

Resim 3.22. Atilla İlkyaz, Kırk Yama Kırk Hikâye, patchwork, 156 x 306 cm, 2017

Özellikle Atilla İlkyaz' ın son dönem çalışmalarında çeşitli dikiş teknikleri kullanılarak oluşturulmuş çalışmaları mevcuttur. Kendisi son çalışmalarında kırk yama (patchwork), applike ve işleme gibi dikiş tekniklerini kullanarak kendi sanat diliyle bütünleştirmiştir.

Sanatsal alanda kullanılan dikiş teknikleri içerisinde bir diğeri de işleme tekniğidir. “İşleme; canlı cansız veya geometrik birçok figürün süsleme amaçlı olarak değişik eşyaların zeminlerine işlenmesi ile elde edilen bir süsleme şeklidir. Daha çok kumaş türü zeminlere değişik renkteki iplikler ile yapılan süsleme için kullanılır” (Sönmezateş, 2012, s. 28). Bu teknik geleneksel bir tekstil tekniği olmakla birlikte güncel sanatta bazı sanat eserlerinde bu tür çalışmalara rastlanmaktadır.

İşlemeleriyle tanınan akla ilk gelen isimlerden Ghada Amer, çağdaş bir Mısırlı sanatçıdır. Çalışmalarında cinselliği, kadın kimliğini ve İslam kültürünü içeren sosyal sorunları ele alan Amer, İğne ve İplikle bu konuları tuval üzerine işlemiştir.

Resim 3.23. Ghada Amer, Shahrazad, tuval üzerine akrilik, nakış, 66 x 79 inç, 2009

Ghada Amer'in çalışmalarına uzaktan bakıldığında dikey şekilde koyu boyanmış bloklar gibi görünse de yanına gelindiğinde küçük işleme dikişleri görülmektedir; her bir küçük detay çalışmanın bütününde anlattığı mesajı destekler niteliktedir. Yansıttığı kadın figürlerini duygusal olarak nitelendiren Ghada Amer, kadının bedenini yüceltip, vücudunun üzerinde hâkimiyetini kısıtlayan her türlü sisteme karşı çıkmıştır.

Buluntu kumaşlarla ve elindeki farklı amaçlarla kullanılan çeşitli kumaşlarla çalışmakta olan Gözde İlkin, kültürel kodları ve kolektif hafızayı cisimleştiren nesnelerle ilgilenmektedir.

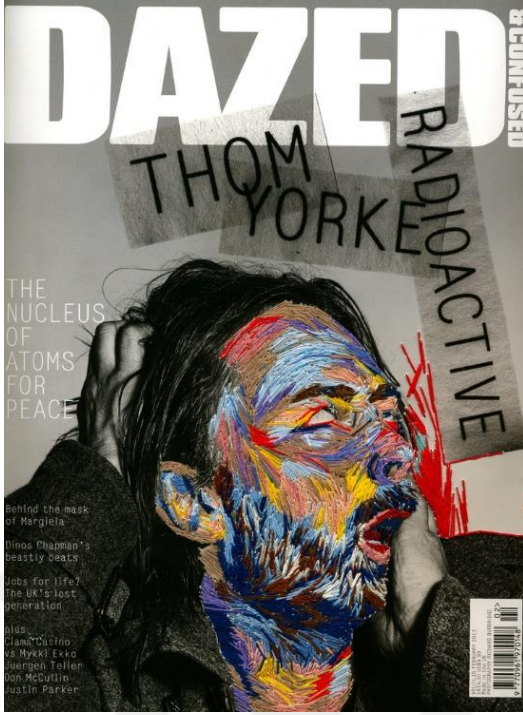

Resim 3.24. Gözde İlkin, Gezek (Kabul Günü), 'Lütfen dans partisini boşaltın!' serisi, bohça üzerine boya ve dikiş, 62x62cm, 2009.

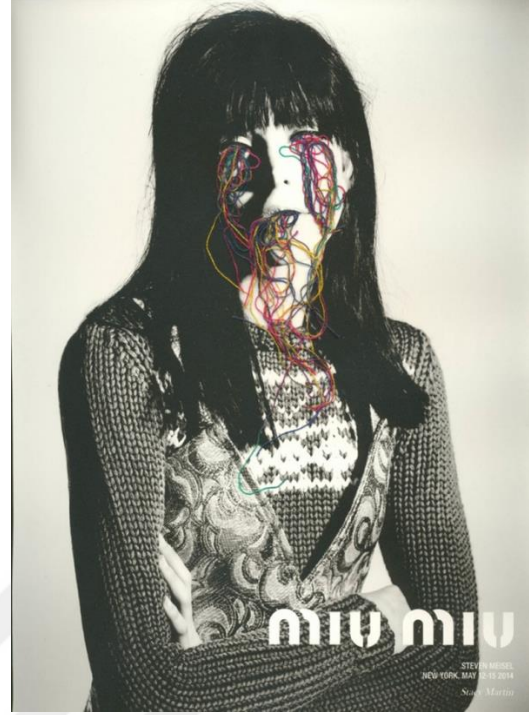
Kullandığı bu kumaşları tarihten bir parça taşıyan malzemeler gibi kullanırken, kendi imgelerini resmin yanı sıra işleme ve dikiş gibi tekniklerle şekillenmektedir.

Resim 3.25. Gözde İlkin, Gece Sefası, 'Devrik ev' serisi, perde üzerine el dikişi ve boya, 270x133cm, 2017

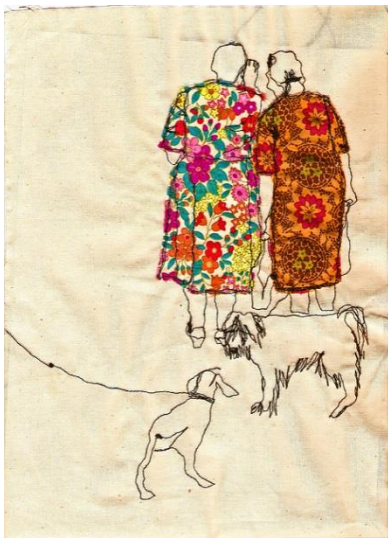

Resim 3. 26. Inge Jacobsen, Dikişli Kapaklar, dergi kapağı üzerine el dikişi, 2013

Resim 3. 27. Inge Jacobsen, 'Tüketilen' serisi, kağıt üzerine el dikişi ve kolaj, 2014

Fiber sanatçı Inge Jacobsen de bu tekniği kullanarak dergi kapaklarındaki klasik reklam görüntülerini işleme yoluyla sanatsal bir süreç içine çekmiştir. Bulduğu imgeleri, tekstil teknikleri ve ipliklerle birlikte çalışarak, en ünlü reklamların ve dergilerin bazılarını psikolojik olarak değiştirip anlamlarını değiştirerek, sanatsal açıdan bir değer katmıştır.

Resim 3.28. Sarah Walton, Yaşlı Kadınlar ve Köpekler, kumaş üzerinde dikiş makinesiyle dikilmiş figürler, 25x20cm, 2012

Sarah Walton da, işlemeli illüstrasyon çalışmaları yapan bir tekstil sanatçısıdır. Çalışmalarını yaparken bir dikiş tekniği kullanmaktadır. Diğerlerinden farklı olarak bu dikişleri elde değil, bir dikiş makinesi yardımıyla yapmaktadır. Sarah Walton, kalem çizimine benzer, karmaşık desenler ve ilginç öyküler oluşturduğu eserleri, insan yaşamının çeşitli aşamalarında çeşitli sevgi ve bağlılıkları yansıtmaktadır. Eserlerinde insanlardan, birbirleriyle ve köpekleriyle ilişkilerinden ve günlük yaşamdan konuları zaman içinde dondurarak kumaş üzerinde bir hatıra fotoğrafı yaratmaya çalışmıştır.

Resim 3.29. Eliza Bennett - A Woman's Work is Never Done, 2014

Kendi derisini bir tuval olarak kullanan İngiliz sanatçı Eliza Bennett, avucunun içinde renkli iplikleri kullanarak vücudunun derisine desenleri ve çizgileri dikkatle işlemiştir. 'Bir kadının işi asla bitmez' söylemini, yıpranmış görünümlü bir el üzerinde, kadına empoze edilen karmaşık dikiş tekniklerini kullanmıştır. Kadın işlerinin hafif ve kolay olduğu fikrini zorlamıştır. Cildinin yüzeyinde uygulanan çalışma, temizlik, bakım ve yemek gibi geleneksel olarak kadınlara özgü cinsiyetçi olarak kabul edilen küçük görülen işlere dikkat çekmiştir.

Resim 3.30. Eliza Bennett, 'Bir kadının işi asla bitmez' serisi, cildinin derisine dikiş dikme işlemi, 2014

4. YAPILAN UYGULAMALAR

4.1. Sanat Üretiminde Kullanılan Dikme Eyleminin Çocuk Gelinler Konusuyla İlişkisi

Bu aşamada ilk olarak çocuk gelin konusuna kısaca değinmek, konunun daha anlaşılır olması açısından önemli görülmüştür. Bir tanım yapmak gerekirse; toplum tarafından çeşitli kısıtlamalara maruz kalan, sosyal becerileri tam olarak oluşmamış ve kimlik gelişimi henüz tamamlanmamış kız veya erkek çocuklarının evlendirilmesi onların çocuk gelin veya çocuk damat olmasına yol açmaktadır. Çocukların erken yaşta evlendirilmesi onlara yönelik bir istismarı içermektedir. Küçük yaşta maruz kalınan böylesi bir istismarın çocuğun birey olarak yaşamının her evresinde olumsuz etkilerinin olması kaçınılmaz bir sonudur. Çocukların, aileleri tarafından istismar ve ihmalden korunma, eğitime erişim ve kendileri ile ilgili konularda görüşlerini dile getirme gibi hakları vardır. Ancak, evlendirilmeleri sahip olduğu bu hakların ihlal edilmesine neden olur. Bir çocuğun evlenmesi onda hem fiziksel hem de zihinsel olarak telafisi olmayan zararlar açmaktadır. Bu evlilikler, çocukların sorumluluklarının küçük vücutlarının baş edemeyeceği kadar büyümesine hatta okulu terk etmek zorunda kalmalarına yol açmaktadır. Bu sorumlulukların yanı sıra toplumun baskısı ve cinsiyetçi kısıtlamalar, çocukların sosyal çevrelerinden soyutlanmalarına ve kopmalarına neden olur. Bu durumda bir çocuğun ergenlik döneminde kazanması gereken sosyal becerileri edinmekte zorlanması kaçınılmazdır. Ayrıca ergenlik çocukların sosyal becerileri edinmenin yanında, kimlik oluşumunun gerçekleştiği bir dönemdir ve böyle bir süreçte çocukların evlendirilmesi, onların sağlıklı kimlik oluşumunu engellemekle birlikte büyük hasarlar bırakmaktadır. Toplum tarafından çeşitli kısıtlamalara maruz kalıp; sosyal becerilere tam olarak erişmemiş ve kimlik gelişimi henüz oluşmamış çocukların gelenek adı altında nesillerdir devam ettirilen bu ve bunun gibi pek çok yaptırım ve uygulamalar, sonucunda toplumda da büyük bir hasara oluşmakta, ülkenin gelişmişlik seviyesini doğrudan yerle bir etmektedir.

Toplumsal yapının hangi süreçlerden geçerek günümüze geldiği ve bu aşamada kadının nasıl bir rol aldığı hem sosyo-kültürel hem de sanat tarihinde büyük önem taşımaktadır. Toplumda sosyal ve sanatsal açıdan kadının “bireysel kimlik” ve

“kendini ifade edebilme” özgürlüğü, pek çok aşamadan geçerek bugünkü konumuna gelmiştir. Bu süreçte sosyal statü, erkek egemen toplum ve iktidar savaşı kadını pek çok alanda geri plana itmiş ve nötrleştirmiştir. Erkek hakimiyetinde asırlarca süren bu yaşam düzeninde kadın, kimliğini ancak uygarlık ve teknolojinin gelişmesiyle kazanmaya başlamıştır. Endüstrinin gelişmesine makinenin devreye girmesi kadının iş gücünün azalmasına ve sosyal hayata karışmasına ve kendini başka alanlarda ifade edebilmesine katkı sağlamıştır. Böylece sosyal yaşamda statüsünü artırarak her alanda, bedensel kimliğinden sıyrılmış ve zihinsel kimliği ile var olmaya başlamıştır.

Yapılan uygulama çalışmalarında toplumsal açıdan ülkemizde ve tüm dünyada var olan çocuk gelinler sorununun, hem bir tekstil malzemesi olarak kullanılan kasnak üzerinde hem de yapılan araştırmalar ışığında, cinsiyeti nedeni ile toplumun kadına biçtiği rol ve beklentilerinin de etkisiyle kadın işi olarak görülen dikme tekniği kullanılmıştır.

Konu itibariyle uygulama çalışmalarında seçilen yöntem ve malzemeler yine kültürümüze ait olan çeyiz geleneğini de akla getirmektedir. Bir gelinin olmazsa olmazıdır çeyiz. Kısaca değinmek gerekirse “Türk toplumunun/milletinin düğün geleneğinde çeyiz; gelinin ev ve mutfak eşyası, işlemeli ve dantel örtüleri, havluları, takı ve giysileridir; damadın düğün masrafları, başlık parası karşısında sunduğu hediye/eşyalardır” (Yalçın Usal, 2010, s 160). Çeyiz eşyasının muhafaza edilmesinde bohçalar da çok önemlidir. Daha eski dönemlerde gelinin ve ailesinin varlığı, sandık üzerindeki süslemeler kadar bohça sayısının fazlalığı ile de anlaşıldı. Kısaca çeyiz malzemesinin miktarı ve maddi değeri ne kadar fazlaysa kız tarafının saygınlığı da o derece artmaktadır. Anadolu’da çeyiz, evlenecek kızın neredeyse çocukluk döneminden itibaren hazırlanırdı. Halen daha bazı kesimlerde bu gelenek devam etmektedir.

Bu konu üzerinde sanatsal çalışmalar oluştururken çeyiz kavramı ele alınmıştır. Süslemeler yerine çocuğun iç dünyasıyla kurulan bağ anlatılmak istenmiştir.

4.2. Kullanılan Teknik ve Malzemenin Tanımlanması

Yapılan uygulama çalışmalarında, daha önce bahsettiğimiz tekstil tekniklerinden biri olan, dikiş teknikleri içerisinde yer alan “işleme tekniği” kullanılmıştır.

Literatüre baktığımızda işleme; ipek, yün, keten, pamuk, metal vb. iplikler kullanarak, çeşitli iğneler ve uygulama biçimleri aracılığıyla; keçe, deri, dokuma çeşitlendirmeleri vb. üzerine yapılan bezemeler olarak tanımlanmaktadır. Çalışmaların genelinde bu 'işleme tekniği' kullanılmıştır. Aynı zamanda işleme tekniğinin yanında, bir çalışmada yine dikiş tekniklerinden olan 'aplike tekniği' kullanılmıştır. Dikişin dışında bazı çalışmalarda hazır nesneler kullanılmış ve karışık teknik uygulanmıştır. Kullanılan malzemelere baktığımızda da yine tekstil malzemeleri ön plandadır. Bunlardan biri ipliklerdir. İplik, tekstilin hammaddesi olan elyaf ve liflerin bükülmesiyle meydana gelen bir malzemedir. Tekstilin yapıtaşıdır. Tekstil tekniklerinin çoğu iplikle yapılmaktadır. Yapılan çalışmalarda da konuyu anlatmada bir ifade aracı olarak kullanılmasından dolayı büyük önem taşımaktadır. Yapılan bu uygulama çalışmaları kasnakta kumaş üzerine yapılmıştır. Bu bakımdan kasnak malzemesinden de bahsetmek gerekir. Kumaşa işleme tekniklerin kolay ve düzgün bir şekilde yapılabilmesi için germe işlemi uygulanır. Kasnak da, üzerine işleme yapılacak kumaşların gerilmesine yarayan, tahta ya da plastikten yapılmış, çember şeklinde bir çerçevedir. Kasnağın büyük çaplı olanlarına da 'gergef' adı verilir. Büyük boyutlu işleme parçaları yapılırken tercih edilir. Genellikle dikdörtgen şeklindedir.

Resim 4.1. Kasnak örneği

4.3. Kullanılan Teknik ve Malzemenin Sanatsal Açıdan Yorumlanması

Sanatçı, nesneyi, kendi içselliğinden geçirerek; yine kendine özel kodların izleriyle yaratısını ortaya koymaktadır. Böylece zihindeki imgenin duygusal ve kişilikle ilgili katmanlardan geçerek cansız maddeye aktarımı ve onu yapan canlıya ait özelliklerle yüklenmesi bir tür evrim geçirmesi söz konusudur. Nesne için bu evrilme bir bakıma cansız olanın canlı olandan geçerek ulaştığı yeni bir aşamadır. Bu biçimde özgün olma fikri bir nesneye sanatsal boyutlarından birini katmaktadır. (Bayburtlu, 2015, s. 17).

Malzemeyi yorumlama sürecinde amaç; onu, kendi kimliğini kaybettirmeden yorumlayarak, düşüncenin en iyi şekilde ifade edilebilmesiydi. Bu doğrultuda, seçilen malzemeyi tanımak adına yapılan araştırmada malzemenin özüne inilmiştir. ‘Kasnak’ sonuç olarak, işleme tekniklerinin düzgün bir şekilde yapılabilmesi için kumaşı germeye yarayan bir malzemedir. Ve bu geçmişte de günümüzde de bu amaçla kullanılmış, kullanılmaya da devam edilmektedir.

Yapılan çalışmalarda konu üç kişi üzerinden ilerlemektedir. Çocuk, adam ve kadın. Çocuk ve adam görülmekte ama kadının varlığı, kasnakla ve dikişlerle hissedilmektedir. Çalışmalar konu itibarıyla, bir çocuğun okula gideceği yerde evlendirilmesi, söz hakkı tanınmayıp eli kolu bağlanması, üzerine ağır bir yük yüklenmesi gibi başlıklar altında çocukla empati kurularak, kavramsal bir dille anlatılmak istenmiştir. Bu konunun kasnak üzerinde anlatılmasının sebebi, kasnağın geleneksel bir tekstil malzemesi olarak geçmişten günümüze kadar gelmesiyle birlikte çeyiz işlerinde kullanılarak gelini ve kadını çağrıştırmasıdır.

İnsanların duygu ve düşüncelerini ifade etmede kullandığı kelimeler nesne ve fikirleri temsil eden sembollerdir. İmgeler ise gerçeklerin farklı bir şekilde algılanmasını sağlayan olgulardır. Görsel bir kavram olan imge, kimi zaman gerçek anlamından uzak bir şekilde algılanırken, kimi zaman da yalnızca kendini dışa vuran bir hakikat çıplaklığı gibi gerçek anlamında algılanır. Yani imge, bakılan nesnelere yüklenen farklı anlamlardır. İmge yalnızca görünmeyeni görünür kılan bir çerçeve değildir. Görünmeyenin anlamını kendi içinde saklar ve bu anlamı başkasının bulmasını ister. “Dil düşüncenin sözel temsilidir. Anlatılmak istenen için onun temsil edilebileceği göstergeler kullanılır. Bunlar arasında düşünceyi görselleştirmeye yarayan nesne ve imajlara da ihtiyaç duyulur. Nesne ve imajlara anlam yüklenmesi

onların simgeselleşmesine neden olurken nesneler ardındaki anlamlar direkt olarak birbirleriyle uyumlu hale gelir” (Oktay, 2017, s. 32).

Dolayısıyla yapılan işlerde de çocuk gelinle özleştirilmeye çalışılan imge ve semboller bu doğrultuda yansıtılmaya çalışılmıştır. Örneğin çalışmalarda elleri, birden fazla görmek mümkün. Çünkü insanı, insan ilişkilerini en iyi ellerin yansıttığı düşünülmüştür. Duygu ve düşüncelerimizi anlatırken de çoğu zaman ellerimizi kullanırız. Hatta konuşamadığımız zamanlarda da ellerimiz duygularımıza tercüman olur. Böylelikle çocuk gelinler konusunda önemli motiflerden biri olmuştur.

Resim 4.2. Zeynep Yeşilçimen, Tutsak, 2016 kasnakta kumaş üzerine akrilik, İp, kurdele ve altın varak (R:23cm)

Daha sonra gözlük imgesi üzerinde durulmuştur çünkü, hem resmedilen çocukla tamamen bütünleşmeye çalışılmıştır hem de gözlüğün okul ve okuma isteği gibi çağrışımlarını çocuğa yansıtılmak istenmiştir. Horoz ise erkeğin yerine geçmiştir. Yapılan dikişler de işlerde olmayan ama çocuğun ve erkeğin yanında kendini hissettiren bir kadını temsil etmektedir. Çizgi yerine kesik kesik teyel halinde

yapılan çizgi dikişleriyle durumun hassasiyeti, sağlam olmayışı anlatılmak istenmiştir. Bunların yanında çocuk ve gelinle ilgili yaka, dantel, kurdele gibi hazır malzemelerle de konu desteklenmeye çalışılmıştır.

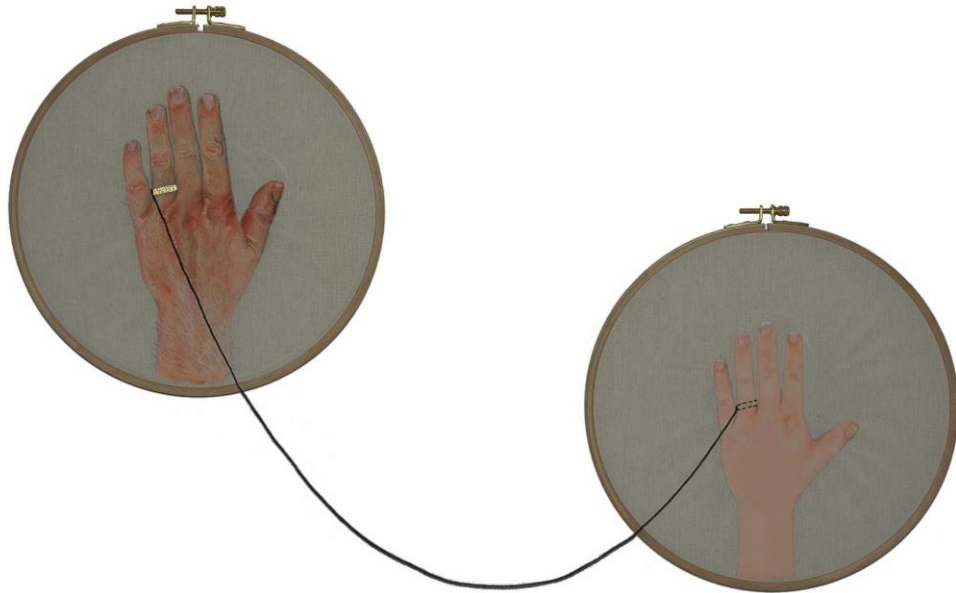

Resim 4.3. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2016, kasnakta kumaş üzerine aplike dikiş tekniği, kurşun kalem, ip ve Altın Varak (R:25cm)

Bu çalışmada karışık teknik uygulanmıştır. Konu itibariyle gölge şeklindeki erkek silueti, aplike dikiş tekniği kullanılarak baskın bir etki yaratmak istenmiştir. Onun önündeki çocuk ise, kurşun kalemle silik bir şekilde resmedilmiştir.

Resim 4.4. Zeynep Yeşilçimen, Boyumdan Büyük İşler, 2016, kasnakta kumaş üzerine akrilik, İp (R:25cm)

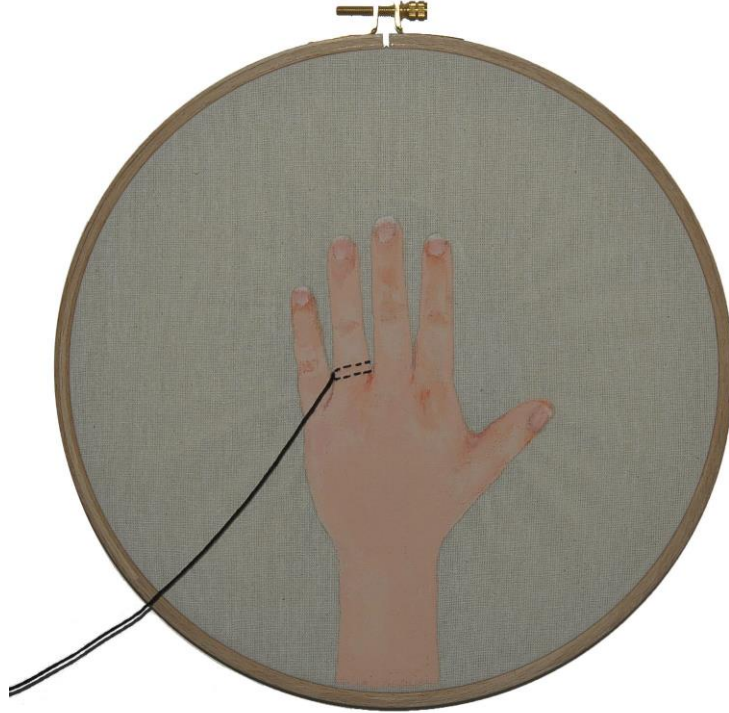

Resim 4.5. Zeynep Yeşilçimen, Elim Kolum Bağlı, 2016, 2 adet kasnakta kumaş üzerine akrilik, kurşun kalem, ip ve altın varak (R:25cm)

Bu çalışmada yine eller üzerinde durulmuştur. Durumun tüm gerçekliğiyle resmedilmesi istenmiştir. Sonrasında dikişle işlenip birbirine bağlanmış olan bu çalışma ile çocuğun özgürlüğünün kısıtlanması durumu anlatılmak istenmiştir.

Resim 4. 6. Zeynep Yeşilçimen, Elim Kolum Bağlı, 2016, Ayrıntı

Resim 4.7. Zeynep Yeşilçimen, Elim Kolum Bağlı, 2016, ayrıntı

Resim 4.8. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2016, kasnakta kumaş üzerine akrilik, ip ve kurşun kalem (R:25cm)

Resim 4.9. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2016, ayrıntı

Resim 4.10. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelin, 2016, kasnakta kumaş üzerine akrilik, ip ve Altın Varak (R:20,5cm)

Bu çalışmada karışık teknik uygulanmıştır. Portre sıkıntılı bir biçimde dikilerek resmedilmiştir. Boşluklarla dolu çalışmada Konunun ışığında çocuğun gelin olması durumuyla birlikte kaybolması anlatılmak istenmiştir. Ona biçilen görev ve kimlik artık çok farklıdır.

Resim 4.11. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2016, kasnakta kumaş üzerine akrilik ve altın varak (R:25cm)

Bakılan nesnelere yüklenen farklı anlamlar imgeleri işaret etmektedir. Bu çalışmada da horoz bir imge olarak resmedilmiş ve ona bir kimlik yüklenmiştir. Bileğine

yerleştirilen yüzükle de, çocukla arasında bir bağ oluşturulmuştur. Bir sonraki çalışmada yine horoz motifi kullanılmıştır. Horoz bu kez çocuğun kucağında resmedilmiştir. Konu itibariyle çocuğa yüklenen yük anlatılmak istenmiş ve dikişlerle desteklenmiştir.

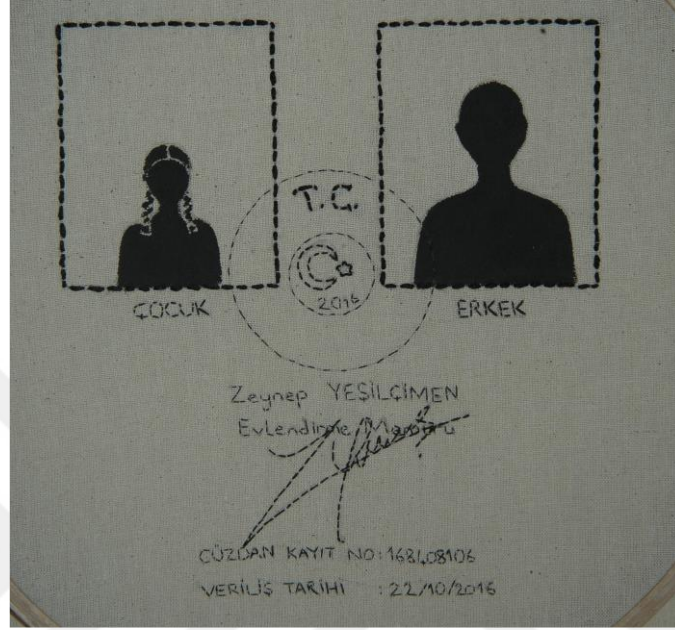

Resim 4.12. Zeynep Yeşilçimen, Üzerimdeki Yük, 2016, kasnakta kumaş üzerine akrilik, ip ve altın varak (R:25cm)

Resim 4.13. Zeynep Yeşilçimen, Evlilik Cüzdanı, 2016, kasnakta kumaş üzerine Akrilik ve ip (R:25cm)

Bu çalışmada yasal olmayan çocuk gelin sorunu, toplumsal baskı çerçevesi içerisinde evlilik cüzdanı üzerinden kumaşa çeyiz işler gibi işlenmiştir. Yasal olmayan bir durumun kağıt üzerinde yasallaştırılması üzerine gidilmiştir. Siluetler haricinde tümüyle dikiş tekniğiyle yazılmıştır.

Resim 4.14. Zeynep Yeşilçimen, Evlilik Cüzdanı, 2016, ayrıntı

Resim 4.15. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2016, kasnakta kumaş üzerine ip, hazır nesne ve altın varak (R:25cm)

Bu çalışmada hazır nesne kullanılmıştır. Önlük yakasıyla çocuğun evlendirilmesi ile eğitim öğretim hakkının elinden alınmasına işaret edilmiş. Dikişlerle görünmez hayali olarak resmedilmesi çocuğun görünmez kılınması anlamında kullanılmıştır.

Resim 4.16. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2016, ayrıntı

Resim 4.17. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2017, kasaakta kumaş üzerine kurşun kalem, ip (R:31cm)

Resim 4.18. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2017, kasnakta kumaş üzerine hazır dantel, marker kalem (R:31cm)

Bu çalışma hazır nesneden oluşturulmuştur. Konuyla bağlantılı olarak siyah kumaş üzerine parçalanmış dantel detayı eklenmiştir.

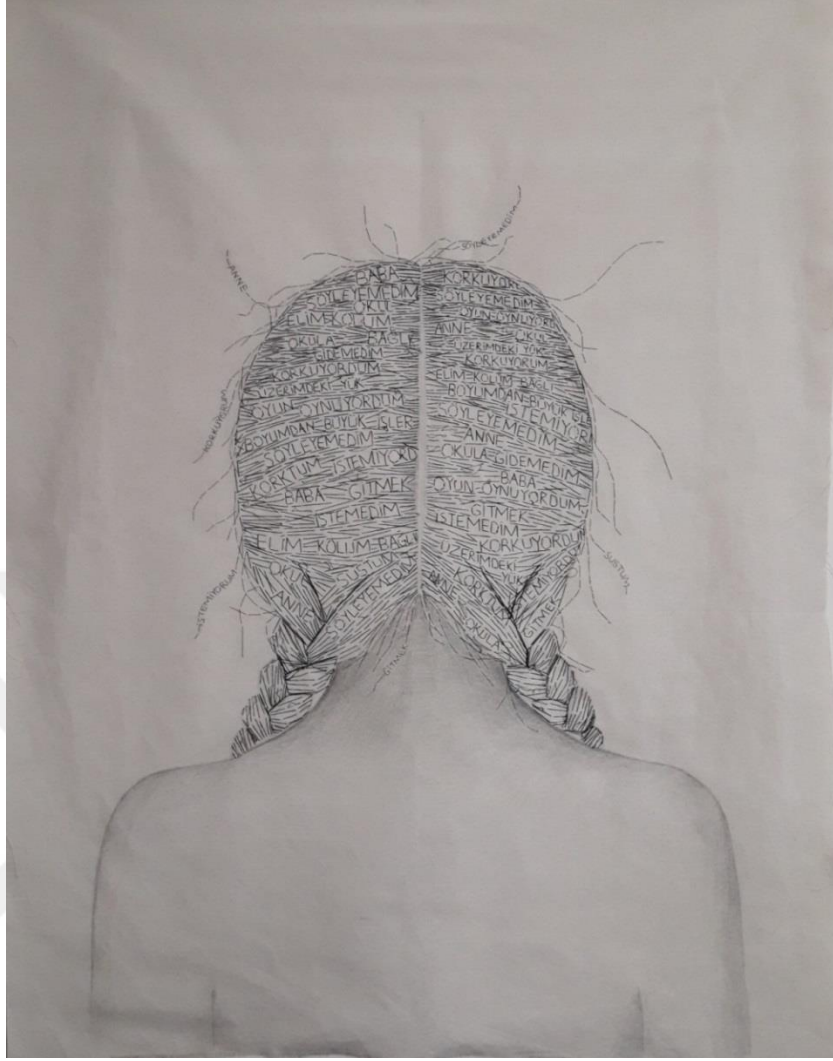

Resim 4.19. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2017, kasnakta kumaş üzerine kurşun kalem, ip (R:31cm)

Yapılan çalışmalarda teknikle birlikte yazı da bir araç olarak kullanılmıştır. Kullanılan yazı, bu anlatımı destekleyen, vurgulayan bir öge olarak kendisine yer edinmiştir. “Yazı bazen duyguları direkt aktarma biçimi olarak kullanılırken bazense yazı ile içerisinde barındırdığı anlam ilişkisinin dolaylı yollarla ortaya çıkarılan kurgusudur” (Oktay, 2017, s. 39). Düşüncenin temsili olan yazı çocuğun i dünyasıyla empati kurulmaya çalışarak farklı yollarla dışavurulmuştur.

Dışavurumcu bir eser tanımlarken bahsedilecek en önemli unsur eserin içerisinde barındırdığı tüm farklı öğelerin çalışmanın plastiğinin birer parçası olması ve önemli olan duygu aktarımı ve ifadeci tavra eşlik etmeleridir. Bu açıdan bakıldığında yazı da artık dilin temsili değil plastik yolla kurulan eserin bir parçasıdır. Duygu ve düşüncelerin ön planda olduğu, resimsel öğelerin sanatçının içindeki duyguya göre betimlendiği çalışmalarda yazı da bu düşünce şeklinin bir parçasıdır. yazı, yapılan çalışmalarda kendine direkt olarak başrol edinmeyip, eserde var olan rollerden birini üstlenmiştir. Çalışmaların bütününde resmin ifadeci tavrını pekiştiren bir elemana dönüşmüştür.

Konu itibariyle “bireysel kimlik” kavramının alaşağı edilmesi ve “kendini ifade edebilme” özgürlüğünün elinden alınması, ocuk üzerindeki baskı gibi durumlar sonucu söz hakkı tanınmayan çocuğun saçları arasına yerleştirilmiş gizli kelimeler, çocuğun sessiz çığlıkları gibi işlenmiştir. Bu çalışmada salar tamamıyla dikişle yazılmıştır. Beden ise kurşun kalem ile resmedilmiştir.

Resim 4.20. Zeynep Yeşilçimen, Çocuk Gelinler, 2017, kumaş üzerine, İp, kurşun kalem, 130x100cm

Yeni araştırmalar ve edinilen deneyimler ışığında, çalışmalarını geliştirmek adına, onları kasnakten çıkarıp daha büyük işler haline getirmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalar yine kumaş üzerinde fakat kullanılan kumaşın zayıf ve teknik bakımdan yetersiz kalması üzerine daha kalın bir kumaş olan saf tuval kumaşı üzerinde denenmiştir. Ortaya çıkan iş, kasnağın sınırlarından kurtulmasıyla farklı bir etki yaratmıştır. Büyük boyutlu çalışmak işlerin kendini daha etkili göstermesinde faydalı olmuştur. Bu zamana kadar yapılan kasnakların ve yeni oluşacak fikirlerin büyük formlarını denemeye devam ederek onları bir arada sergileme fikri, ‘çocuk gelinler’ konusunun bütün yönleriyle, daha etkili bir şekilde sunulmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Sosyal ve tarihsel anlamda süregelen bu sorunun özüne dikkat çekerek, problemin sanatsal bir dille öne çıkarılması bu bakımından daha yararlı olacaktır.

5. SONUÇ

Algılar üzerinde farklı etkiler yaratan tekstil yapılarının biçimsel yönleriyle sanatsal nitelikler kazandığı görülmektedir. Bu anlamda sanatsal tekstiller kendi yapısal özellikleri ve yaratıcı, özgün görsellikleriyle plastik sanat alanına katkı sağlamaktadırlar.

Bir ihtiyaçtan doğan tekstil çok eski tarihlerden günümüze kadar gelmiştir. Her alanda kullanıldığı gibi sanat alanına da girmiştir. Sanat disiplinlerinde olduğu gibi, biçimsel değişikliklerle ve deneysel çalışmalarla bir sanat dalı olarak kabul edilmiştir. 20. yy' dan itibaren sanat alanında meydana gelen değişim ve gelişmelerle tekstilin sanat olarak kabul görmesine olanak vermiştir. Bu sanatın sanat olarak kabul edilme sürecinde, özellikle 20. yy sonları yapılan çalışmalar ve 21. yüzyıldaki çağdaş sanat hareketleri etkili olduğu görülmüştür.

1960'lı yıllarla birlikte yeni ekollerin ortaya çıkması ile nesneye ve mekâna farklı bakış açılarının oluşmasını, tekstil malzemesinin de farklı algılanmasını sağlamıştır. Tekstil ile kolaj, Kübizm, Dadaizm ve Pop art sanatının oluşturduğu etkiler ile sürekli birbirinin tamamlayıcısı olmuşlardır. Kolaj elemanı olarak kumaş ya da tekstile ait malzemeler, sanatsal gelişmeler ve tüketim çağındaki teknolojik ilerlemeler ile plastik sanatların çağdaş oluşumlarında önemli bir rol almıştır.

Sanatın farklı disiplinler arasındaki ayrımları, yerini, malzeme ve tekniğin kavramsal iletişimleri, biçimin deneysel sonuçları, yeni ifade şekilleri, sunum arayışları ve disiplinler arası ilişki gibi konulara bırakmıştır. Bu bağlamda tekstilin çok yönlülüğü sayesinde sunduğu olanaklar çağdaş sanatçılar tarafından pek çok şekilde kullanılmıştır. Çağdaş sanat uygulamalarında neredeyse sonsuz olanaklar sağlayan tekstil, sanatçılar için yaratıcı işler ortaya çıkarmalarına olanak sağlamıştır. Çoğunlukla kadın sanatçılar tarafından üretildiği düşünülen tekstil sanat uygulamaları, günümüzde cinsiyete bağlı kalmadığı kanıtlanmıştır. Bu anlamda günümüzde tekstil teknikleriyle yapılan sanat uygulamaları, yüksek sanat ve el sanatları arasındaki uçurumu kapatmıştır. Sanat ve zanaat arasındaki bu alanın, yeni bir sanat alanı yaratmak üzere nasıl etkin hale getirildiği ve tekstilin 20. Yüzyıldan günümüze kadar, bir araç olarak nasıl kullanıldığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Geleneksel yöntemleri, yaratıcılık kaynağı haline getiren sanatçılarda, zanaattan sanatsal eyleme geçerken meydana gelen dönüşümler net olarak gözlemlenmiş, kültürel miras ve kültürlerarası diyaloglar çağdaş işlerin alt yapısını hazırlamışlardır. Çağdaş sanat uygulamalarında neredeyse sonsuz olanaklar sağlayan tekstil, sanatçılar için heyecan verici işler ortaya çıkarmalarına olanak sağlamıştır. Çoğunlukla kadın sanatçılar tarafından gerçekleştirildiği düşünülen sanat uygulamaları, bugün cinsiyete bağlı tanımlamasından bağımsızlaşmıştır. Bu anlamda günümüzde tekstil (lif) sanatları, yüksek sanat ve el sanatları arasındaki uçurumu kapatmıştır.

Bu tez çalışmasında yapılan araştırmalar ve uygulamalar ışığında dikme eyleminin plastik sanatlarla olan bağları incelendiğinde, güncel sanat platformlarında oluşturulan sanat yapıtlarının, gün geçtikçe daha da yaygın bir ifade şekli olarak kullanıldığı görülmektedir. Böylelikle güncel sanat ortamındaki bu çalışmaların kabul görür hale geldiği bir gerçektir.

Dikme işinin çağrıştırdığı emek, kadın ve zanaat kavramlarına değinilmiş, güncel sanatla birlikte, sanat ve tekstilin bütünleşip başlı başına kendine has bir dal olarak gelişmesi ve tekstil tekniklerinin yeni sanatta ifade şekli olarak kullanılması üzerinde durulmuştur. Yapılan araştırmalarda dikme eylemi, gerek malzeme gerekse düşünce olarak çağdaş sanatçıların ışık, gölge, renk, doku, boyut ve yöntem arayışlarına plastik sanatlarda yeni açılımlar oluşturmalarına olanak sağlamıştır.

Dokuma, keçe, örme ve dikmenin yapısal farklılıkları bulunmaktadır. Bu farklılıklar sanat nesnesinin oluşumuna ve özellikle malzeme seçimine yön vermektedir. Bu çalışmada temel tekstil yapıları oluşturma yöntemlerinin sanat ürününe kattığı yapısal etkinin görsel olarak değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.

Dikme eylemi iç ve dış sanatsal çevrede güçlü bir ifade aracı olmuştur. Tekstilin doğası, kadına özgü çağrışımlara sahiptir, yapısal olarak, pek çok sanatçının ufkunu genişletmiştir. Burada önemli olan, kullanılan tekniğin estetik ve kavramsal değerlerin, sanatçının yaratıcı gücüyle ortaya konulan yapıtta ne kadar iyi ifade edildiğidir.

Tez kapsamında yapılan araştırmalarda ve verilen örneklerde tekstilin sanatsal alanda, malzeme ve anlatım dili olarak var olduğu kanısına varılmıştır. Tekstil teknikleri kullanılarak yapılan çalışmaların çoğunlukla toplumsal içerikli sanat ve

tasarım çalışmaları olduğu ortaya konulmuştur. Konu itibariyle toplumsal bir konu olan ocuk gelin sorununun ele alınmasını ve dikiş tekniğiyle bir dil oluşturulmasıyla bunun sanat ifadesinde kullanılmasını desteklemektedir.

Tez sonunda yapılan uygulama çalışmalarında tekstil tekniği ve malzemeleri kullanılmıştır. Kasnakta sıkıştırılmış kumaş üzerinde, ocuk gelinler konusu boya ve kolajla birlikte iple dikilerek çalışılmıştır. İplik üç boyutlu bir nesnedir. Eni, boyu ve mikron inceliğinde de olsa derinliği olan bir malzemedir. Çizginin üç boyutlu versiyonudur. Vurgulanmak istenen kısımlarda boyanın yetersiz kalmasından dolayı iple dikilerek üç boyutlu etki yaratılmıştır. Dikme tekniği tuval üzerinde de denenmiş fakat tuvalin sert bir yüzeye sahip olmasından dolayı çalışmayı zorlaştırmıştır. Yapılan çalışmalarda kullanılan tekstil malzeme ve tekniklerini sanat araçlarından ayıran en önemli özelliklerinden biri de renge, desene, dikime yüklenen anlamların sanatçının hayali bir karakteri betimlemesine olanak sağlaması olmuştur.

Temel malzemesi tekstil olan dikişin yapımında farklı materyal ve tekstil dışı malzemeler kullanılabilmektedir. Ancak tez kapsamında yapılan uygulama çalışmaları ve edinilen deneyimlerin ışığında her yüzeyde dikme işlemi uygulamanın mümkün olmadığı söylenilebilir. Bunun için yapıya dahil edilecek malzemenin dikme işlemine uyum sağlayabilmesi gerekmektedir. Tekstil yapılar, birlikte kullanılacak malzemenin seçimine yn vermektedir. Yapının elde edilmesinde bir araç olarak iğneye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda yapımında sanatçının malzeme ile baş başa kaldığı ve yapıtına form kazandırabildiği bir yöntemdir.

KAYNAKLAR

- Akça Tokatlı, Ü., Erzurumlu, Ö. (2016). Tekstilde Yapı Oluşturma Yöntemlerinin Sanat Alanında İfade Aracı Olarak Kullanımı. *Yıldız Journal Of Art and Design*. 3(2), 193-213.
- Akdemir, N. (2016). Tekstil Sanatında Gelenekselden Çağdaşa Biçimsel Değişim. *Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 9(17), 1308-2698.
- Antmen, A. (Editör). (2016). *Sanat Tarihi ve Feminizm İlişkisi / Sanat Cinsiyet*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arabalı Koşar, S.T. (2017). Çağdaş Sanat Disiplinleri Arası Etkileşimlerde Lif Sanatı. *idil*, 6 (35), s.2035-2059.
- Arslan, C. (2007). *Çizginin Sanatsal Tekstildeki Yeri*, Sanatta Yeterlilik Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Bayburtlu, I. (2015). *Giyilebilir Sanatta Örmeye ve Dokuma Yapıların Estetik Yeri*, Sanatta Yeterlilik Tezi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Günay, B. (2005). *Günümüz Sanatında Postmodernist Yaklaşımlar*, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Gür Üstüner, S. (2018). Tekstilde Sanat ve Tasarımın Endüstri İle Buluşması: Bauhaus Dokuma Atölyesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(19), 235-252.
- Gürcüm, B. H., Kartal, S. (2017). Bauhaus ile Tasarıma Dönüşen Zanaat. *İdil*, 6(34), 1767-1798.
- Kapar, S. (2018). Çağdaş Sanatta Alternatif Malzeme Olarak Tekstil ve Zanaatten Sanata Dönüşümü. *Journal of Arts*, 1(2), 39-52.
- Keser, N. (2016). İplik Sanatı: Sanat Alanına Kabul Edilme Mücadelesi ve Çağdaş Bir Sanat Dalı Olarak Yükselişi. *Humanitas*, 4(8), 165-179.
- Kibar, B. (2013). *Yirminci Yüzyıl Sanatında Tekstil Yaklaşımları*, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Oktay, G. (2017). *Günümüz Sanatında Yazının Plastik Bir Dil Olarak Dışavurumsal Kullanımı*, Sanatta Yeterlilik Tezi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Özkendirci, B. (2014). *Tekstil Sanatında Çok Yüzeylelilik ve Heykel İlişkisi*, Sanatta Yeterlilik Tezi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Sönmeze, B. (2012). *Günümüz Plastik Sanatlarında Görsel Dil Olarak Tekstil*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Uğurlu, S. S. (2018). *Geleneksel Tekstil Teknikleriyle Yeni Sanatsal Çalışmalar*, Sanatta Yeterlilik Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

Usluca Erim, Ö. (2019). Sanatsal Bir İfade Aracı Olarak Tekstil. *İdil*, 8(54), 18.

Uysal, Ü. (2014). *1980 Sonrası Çağdaş Türkiye Sanatında Sanatsal Bir Eylem Olarak Dikiş ve Sanatsal Bir Malzeme Olarak Tekstil*, Sanatta Yeterlilik Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Ünsal, E. (2018). Sanat ve Hayat Bağlamında Sanat/Zanaat Söylemi. *İdil*, 20(1), 109-124.

Yalçın Usal, S. S. (2010). Türklerde Çeyiz Sandığının Kullanımı ve Geleneksel Süslemeleri. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 1(1), 158-167.

EKLER

EK-1 Resimlerin kaynak listesi

- Resim 3.1. https://www.brooklynmuseum.org/exhibitions/dinner_party adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.
- Resim 3.2. https://www.brooklynmuseum.org/exhibitions/dinner_party adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.
- Resim 3.3. <https://www.google.com/search?q=gunta+st%C3%B6l&oq=gunta+s&aqs=chrome.69i57j0l5.5956j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.
- Resim 3.4. <https://www.wikiart.org/en/miriam-schapiro> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.
- Resim 3.5. <http://www.joycekozloff.net/> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.
- Resim 3.6. <https://www.derstekstil.name.tr/ana-orguler.html> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.
- Resim 3.7. <http://lenoretawney.org/work/in-fields-of-light/> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.
- Resim 3.8. <http://www.mimijung.com/about> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.
- Resim 3.9. <http://www.mimijung.com/about> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.
- Resim 3.10. <https://erinmriley.com/artwork/4191794-Breaking.html> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.
- Resim 3.11. <http://www.abakanowicz.art.pl/abakans/RedAbakan+Ma.php.html> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.
- Resim 3.12. <https://www.firatneziroglu.co.uk/kopyasi-art> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.
- Resim 3.13. <https://www.tate.org.uk/art/artworks/morris-untitled-t14224> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.
- Resim 3.14. <http://www.gunnurozsoy.com/isler/kece/isimsiz> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.
- Resim 3.15. <http://www.gunnurozsoy.com/isler/kece/isimsiz> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.
- Resim 3.16. <http://ux1.eiu.edu/~abcoddington/portfolio/wovens/wovens.html> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.

Resim 3.17. <https://www.creativeboom.com/inspiration/embroidered-landscape-art-that-seems-to-spill-out-of-its-canvas-by-ana-teresa-barboza/> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.

Resim 3.18. <https://www.creativeboom.com/inspiration/embroidered-landscape-art-that-seems-to-spill-out-of-its-canvas-by-ana-teresa-barboza/> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.

Resim 3.19. <http://austin.culturemap.com/news/arts/ATX-05-29-11-new-york-times-spotlights-the-original-guerilla-knitter-houstonian-magda-sayeg/#slide=3> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.

Resim 3.20. <http://austin.culturemap.com/news/arts/ATX-05-29-11-new-york-times-spotlights-the-original-guerilla-knitter-houstonian-magda-sayeg/#slide=3> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.

Resim 3.21. <https://knpr.org/npr/2017-11/magda-sayeg-whats-emotional-power-behind-yarn-bombing> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.

Resim 3.22. Atilla İlkyaz, Kırk Yama Kırk Hikaye sergisinden bir görüntü 15 Aralık 2017 tarihinde çekilmiştir.

Resim 3.23. <https://www.textileartist.org/nathan-vincent-artists-inspires/unspecified-2-16> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.

Resim 3.24. <https://blog.peramuzesi.org.tr/sergiler/hafiza-ve-simdi-kumaslarda-gozde-ilkin/> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.

Resim 3.25. <http://www.artsumer.com/gallery/artistdetail/7> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.

Resim 3.26. <https://www.textileartist.org/inge-jacobsen-hijacking-image> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.

Resim 3.27. <https://www.textileartist.org/inge-jacobsen-hijacking-image> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.

Resim 3.28. https://dog-milk.com/spotted-dog-themed-embroidery-by-sarah-walton/sarahwalton_03/ adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.

Resim 3.29. <https://www.designboom.com/art/eliza-bennett-embroiders-a-self-inflicted-sculpture-into-her-flesh-12-27-2013/> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.

Resim 3.30. <https://www.designboom.com/art/eliza-bennett-embroiders-a-self-inflicted-sculpture-into-her-flesh-12-27-2013/> adresinden 1 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Zeynep Yeşilçimen
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 20.08.1993
Medeni hali : Bekar
Telefon : 05455610508
e-mail : zeynep.yesilcimenzz@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Lisans	Gazi Üniversitesi/S.T.F	2015
Lise	Kalaba Anadolu Kız Meslek Lisesi/G.Ü.T	2011

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2019	Ankara Olgunlaşma Enstitüsü	Usta Öğretici

Yabancı Dil

İngilizce

Karma Sergiler

Yıl	Yer	İsim
2017	Gazi Üni. Malik Aksel Sanat Galerisi	Hoşgörölmez Hoşgörü
2018	Gazi Üni. Malik Aksel Sanat Galerisi	Sergi 8/Diyalog

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

